

ÚJVIDÉKI EGYETEM
BÖLCSESZETTUDOMÁNYI KAR
MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM TANSZÉK
Újvidék

Burány Hajnalka
és
Juhász Lassú Kornélia

NYELVHASZNÁLAT A KÉTNYELVŰ CSALÁDOKBAN

Szemináriumi dolgozat **Szociolingvisztikai terepmunka** című tantárgyból

Témavezető:
Dr. Kovács Rácz Eleonóra, docens
Újvidék, 2016

Tartalomjegyzék

I. Bevezető	3
I.1. A dolgozat témája	3
I.2. A kérdőív szerkezete és az adatgyűjtés módszere	4
I.3. Hipotéziseink	6
I.4. Vajdaság és Zenta a népszámlálási adatok tükrében	6
II. Elméleti háttér	8
II.1. A vegyes házasság fogalma	8
II.2. A kétnyelvűség fogalma és fajtái	9
II.3. A kódváltás fogalma	10
III. A kérdőívek adatainak elemzése	11
IV. Összegzés	26
Felhasznált irodalom	30
Melléklet	31

I. Bevezető

I.1. A dolgozat témája

Kutatásunk tárgya a vegyes házasságban (magyar–szerb) élő, vegyes identitással rendelkező gyerekek és ifjúkorúak nyelvhasználatának vizsgálata. A dolgozat címében meghatározott kétnyelvűségi helyzet ebből adódóan megtalálható mindegyik általunk vizsgált gyermek családjában. A kétnyelvűség vizsgálata szociolingvisztikai kérdőív segítségével zajlott. Kitöltésüket az általános iskolás gyerekek vagy önállóan vagy pedig szüleikkel közösen végezték el, a középiskolások pedig a magyar, valamint az osztályfőnöki óra keretein belül, felügyeletünk mellett. Kutatásunk során elsősorban az a kérdés foglalkoztatott bennünket, hogy a heterogén házasságban élő iskoláskorúak melyik nyelvet választották a különböző nyelvi helyzetekben, illetve hogy az általuk használt két nyelvnek mekkora a hatása jelenlegi életükre, továbbá, hogy a két nyelv közül melyik a domináns nyelv nyelvválasztásuk tekintetében.

A kutatómunkát Zentán végeztük 2015 októberében. Összesen 16 adatközlő töltötte ki a kérdőíveket. Két korcsoportba tartozó gyerekekkel/diákokkal végeztük a felmérést. A 10–14 éves korosztály (az általános iskola felsős tanulói) képezte az első csoportot. Közülük négyen lányok, négyen fiúk. A 15–19 éves korosztály (gimnazisták ketten és szakközépiskolások hatan) alkotta a második csoportot, ugyanilyen felbontásban. A nemek aránya tehát teljes mértékben megegyezett a két korcsoportban. Így pontos összehasonlítást végezhattünk korcsoportok és nemek szerint is.

A feldolgozott kérdőívek eredményeit tesszük közzé, és a megfelelő következtetéseket vonjuk le belőlük.

Az adatok feldolgozása kézíleg és számítógép segítségével történt.

A dolgozat tartalmazza a kétnyelvűség, a nyelvválasztás és a kódváltás érintőleges ismertetését, emellett rövid leírást ad a vegyes házasság fogalmáról és a zentai lakosság összetételéről, valamint magában foglalja a kérdőívek elemzését. A dolgozatban közzétesszük a támával kapcsolatos eredményeket, következtetéseket.

I.2. A kérdőív szerkezete és az adatgyűjtés módszere

A kérdőív anonim volt. Az általános adatokon kívül főképp a használatos, a választott nyelvre vonatkoznak a kérdések. Ezen kívül a nyelvhez köthető kapcsolatra és az erről kialakított véleményre utalóan is feltettünk néhány kérdést. Az első részben az adatközlő személyi adataira kérdezzük rá: életkora, neme, vallása, szüleinek foglalkozása, milyen nyelvű óvodába és iskolába jár/járt, melyik nyelv az anyanyelve.

Ezek a tematikus részek a kérdőívben nincsenek külön elválasztva. A kérdések egymást követve sorakoznak fel.

A második részben a nyelvválasztást kutattuk. Arra kerestük a választ, hogy a vegyes házasságban született alanyaink melyik nyelven beszélnek szüleikkel, testvéreikkel, barátaikkal, és azok övelük. A kétnyelvűség vizsgálatának tekintetében feltettünk olyan kérdéseket is, amelyek arra vonatkoztak, hogy milyen nyelvű gyermeklapot olvasnak, milyen nyelvű filmet néznek/hallgatnak a televízióban, a moziban, a rádióban, az általuk használt két nyelv közül többnyire melyik nyelven böngésznek a világhálón, a közösségi oldalakon. A kétnyelvűség jelenlétét ezeknél az egyéneknél feltételeztük gondolkodásukban, érzelmeik egyik vagy másik nyelven történő könnyebb vagy gyorsabb megfogalmazásában, stb.

A harmadik egységben a nyelvváltással (kódváltással) kapcsolatos kérdések szerepeltek. Majd legvégül (negyedik rész) a válaszadóknak meg kellett ítélniük, milyen tudással bírnak a

szerb és a magyar nyelv használata tekintetében, mely nyelvet tartják szebbnek, hasznosabbnak, előnyösebbnek, továbbá, hogy melyik nyelv rendelkezik a nagyobb tekintéllyel a saját környezetükben.

„A kérdőíves adatfelvétel (survey-módszer) két típusát szokás megkülönböztetni a kérdések típusa alapján: a zárt (strukturált) kérdéseket tartalmazó kérdőíveket és a nyitott (nem strukturált) kérdéseket tartalmazó kérdőíveket.” (FÓRIS 2008; 125) Ez alapján a felsorolás alapján megállapítható, hogy a kérdőívünkben szereplő kérdések zárt típusúak. Ezek előre megfogalmazott válaszlehetőségeket sorakoztatnak fel. Ebben az esetben a válaszolónak nem áll módjában a kérdőívben levőtől eltérő választ adni vagy megfogalmazni véleményét. Ezeket a fajta válaszokat a feldolgozás folyamán könnyű kódolni, áttekinthetőségük egyszerűbb a nyitott kérdéseknél. A szociolingvisztikai kutatásokat megcélzó kérdőívek kérdéseinek másik csoportja, ahogy már fentebb említettük, a nyílt típusú kérdéscsoport, amelyeknél maga az adatközlő fejt ki saját véleményét. Ez utóbbi nálunk nem szerepel. Alanyainknak egy válaszlehetőséget adtunk, esetleg az “egyéb” típusú válaszlehetőségnél hagytuk szabadon a megválaszolás módját. Többnyire kaptunk választ minden egyes feltett kérdésre; nem számottevő a megválaszolatlan kérdések aránya, így a tizenhat kitöltésből mind a tizenhatot fel tudtuk használni.

A kérdőívek kitöltésekor nem ütköztünk akadályba. A felkínált lehetőséget minden egyes adatközlő pozitívan fogadta. A mintavétel egyedüli nehézsége az volt, hogy szerettünk volna több olyan családot felkutatni, amelyekben szerb ajkú az édesanya és magyar ajkú az édesapa. Mindössze négy ilyen család került a látókörünkbe. Általános jelenség környezetünkben, hogy a magyar ajkú nők nagyobb “kedvvel” házasodnak szerb ajkú férfivel, mint szerb ajkú nő társaik magyar ajkú férfivel. Ennek a jelenségnek tudható be, hogy alacsonyabb az aránya azoknak a vegyes házasságoknak, amelyekben szerb ajkú anyák élnek, s ebből adódóan találtuk szembe magunkat mi is ezzel a ténnyel az adatközlők felkutatásának fázisában.

Már jeleztük, hogy két korcsoporttal foglalkoztunk: általános iskolásokkal és középiskolásokkal. A mintavétellel szemben támasztott legfontosabb követelményünk az volt, hogy a kiválasztott minta megfeleljen a teljes sokaság tulajdonságainak, azaz ne csak olyan családok gyerekeinek a nyelvhasználatát vizsgáljuk, amelyben az anya magyar nemzetiségű, hanem olyan családokat is, amelyekben az anya szerb nemzetiségű. Törekedtünk a reprezentatív mintavételre, vagyis olyan mintát igyekeztünk kiválasztani, amely ugyanolyan jellemzőkkel rendelkezik, mint a teljes halmaz. Mintánk reprezentatívnak számít abból a szempontból, hogy „benne képviselve van a sokaság minden egyes tulajdonsága”. (FÓRIS 2008; 132) A mintavételnek két típusát különböztetjük meg: a véletlen és a rétegzett mintavételt. Munkánk során a tudatosan előkészített kiválasztás módszere mellett haladtunk. „A rétegzett mintavétel azt jelenti, hogy az anyaggyűjtést az alapsokaság paramétereinek az ismeretében, tehát azon csoportok, rétegek szerint végezzük, amely csoportokra, rétegekre az alapsokaság oszlik.” (KISS 1995; 34) Ebben az értelemben csoportnak számít a diákok és/vagy fiatalok csoportja, az a réteg, amelyet célzottan választottunk vizsgálatunk mintájául. Ami az adatok feljegyzését illeti, a hagyományos, ceruzával papírra történő följegyzésmód mellett döntöttünk. Az anyaggyűjtés másik fontos ismertetőjegye a kutató helyzete: vagy jelen van a kérdőívek kitöltésénél, vagy nincs. A felsős diákok munkájánál nem voltunk jelen, így nem tudtuk sem irányítani, sem befolyásolni a kérdőívkitöltés menetét. Aktív jelenléttel a középiskolások munkájánál bírtunk, amikor előttünk zajlott a válaszadás. Gyűjtési helyzetünket is meghatározta ez utóbbi tényező: a középiskolásoknál adatközlő és gyűjtő egyidejűleg jelen volt, míg az általános iskolás korcsoport a saját otthonában végezte el a kitöltést.

Kiss Jenő a gyűjtési módszerek két fő típusát különbözteti meg: az aktív és a passzív módszert. (KISS; 1995) Az aktív módszernek további két fajtáját nevezi meg a szerző: a közvetlen (direkt) és a közvetett (indirekt) eljárást. A kérdőívek esetében a direkt aktív módszert alkalmaztuk. „A direkt aktív módszerű gyűjtést az egyenes közvetlen kérdések

jellemzik...”, ugyanis (KISS 1995; 41) „Az aktív gyűjtés tartozékai, részei a kérdőívek és kérdőíves gyűjtések...”, mint esetünkben is. (KISS 1995; 41)

1.3. Hipotéziseink

Zenta magyarul lakta településnek számít a Vajdaságban. Az anyaországban is úgy tartanak bennünket számon, mint a Tisza-mente egyik legnagyobb és legnépesebb magyarul lakta tömbjét. Ezenkívül Zenta képezi a Tisza-mente oktatási, kulturális és egészségügyi központját is (Bolyai Tehetséggondozó Gimnázium és Kollégium, Thurzó Lajos Művelődési–Oktatási Központ, Zentai Kamaraszínház, Városi Kórház). Természetesen rajtunk, magyarokon kívül más nemzetiségű egyének is lakják a várost, így szerbek, horvátok, montenegróiak, romák és macedónok. Elkerülhetetlen az egymással való nyelvi érintkezés, hiszen egyugyanazon településen élünk, ugyanott rendezzük hivatalos ügyeinket, ugyanabba az egészségügyi rendszerbe tartozunk, és gyerekeink is ugyanabba az iskolába járnak, hogy csak a legfontosabbakat soroljuk fel. Ennek következtében nyelveink kölcsönösen hatnak egymásra, de legnagyobb mértékben az államnyelv, vagyis a szerb nyelv hat a magyar nyelvre.

- Feltételezzük, hogy nemcsak a vegyes házasság (magyar–szerb) ténye, hanem a fennálló környezetnyelvi hatás is nagymértékben hozzájárul ahhoz, hogy az általunk vizsgált diákok melyik nyelvet választják akár az otthoni, akár az iskolai nyelvhasználatukban.
- Ennek következményeként feltételezzük, hogy az államnyelv használata gyakoribb a különböző nyelvi helyzetekben.
- Az államnyelv (szerb) hat a kisebbségi nyelvre (magyar).
- Az adatközlők a nyelvválasztás szempontjából alkalmazkodnak az elvárásokhoz.
- Ha a mindennapi beszédben előfordul kódváltás, akkor az főleg egy szó vagy szószerkezet.
- Ezenkívül feltételezzük, hogy azokban a családokban, ahol az anya a magyar anyanyelvű, ott nagyobb mértékű lehet a váltás a szerb nyelv irányába. Ezekben a családszerkezetekben az oktatás, a felsőfokú továbbtanulás nyelve is a szerb nyelvre esik, tehát erőteljesebb az asszimilálódás, hasonulás a többségi nemzethez.

1.4. Vajdaság és Zenta a népszámlálási adatok tükrében

Vajdaság területén a magyar népesség tömbben és szórványban él. A tömb- és szórványmagyarság megkülönböztetésekor a magyar lakosságnak az adott területen való részarányos jelenlétét veszik figyelembe a demográfusok, szociológusok, szociolingvisták, stb. A tömböt a Tisza-mente képezi. Ide tartozik Szabadka, Magyarkanizsa, Zenta, Ada, Óbecse, Topolya és Kishegyes, valamint a vonzáskörzetükhöz tartozó falvak. Szórványban a dél-bánáti és a szerémségi magyarság él, azzal, hogy itt is találunk olyan pontokat, ahol többségben magyarok élnek, például Bánátban Ürményháza, Torda vagy Magyarittabé. A szakirodalom egyéb tényezőkre is kitér a tömb- és szórványmagyarság vizsgálatakor, így felhívja a figyelmet a Vajdaság területén belüli kistérségekre is. (BARLAI–GÁBRITY 2008; 53-54) Kutatópontunk, Zenta ennek értelmében a városi/kisvárosi tömb csoportjába tartozik. A 2002-es népszámlálási adatok szerint Zenta község (Zenta város és a hozzá tartozó négy falu: Felsőhegy, Bogaras, Kevi és Tornyos) területén élő összlakosság több mint 50 százaléka magyar ajkú. „A 2002. évi adatok alapján a Vajdaság lakosainak száma 2031992 fő. A legnépesebb a szerb lakosság (1321807, azaz 65,05%). Nagyságrendben őket a magyarok követik (290207 fő, azaz 14,28%), majd a szlovákok (56667 fő, azaz 2,79%), a horvátok (56546 fő, azaz 2,78%), a magukat jugoszlávoknak vallók (49881 fő, azaz 2,45%), a montenegróiak (35513, azaz 1,75%), a románok (30419, azaz 1,50%), a romák (29057, azaz 1,43%), valamint a bunyevácok (19766 fő, azaz 0,97%), ruszinok (15626 fő, azaz 0,77%) és a macedónok (11785 fő, azaz 0,58%).” (GÖNCZ 2004; 250–251) Az azóta eltelt időszakban nagyságrendileg csökkent a magyar nemzetiségű lakosság száma, és a folyamat sajnos tart a mai napig. 2002-ben Zenta község területén összesen 25568 polgár élt. Ebből 20587 magyar

nemzetiségű, azaz a lakosság 80,52 százaléka. Ugyanez a felmérés szerint Zenta város területén 20302 az összlakosság száma, amelyből 15860 a magyar, amely számadat a lakosság 78,12 százalékát teszi ki. (GÁBRITY–MIRNICS 2003; 351)

Bartha Csilla a témával kapcsolatban megjegyzi, nem elhanyagolható, hogy egy kisebbség a nyelvterület szélein él vagy határos az anyaországgal. (BARTHA; 1999) Zenta földrajzi, területi elhelyezkedését illetően nagyon közel, mindössze 60 kilométerre helyezkedik el Magyarország határától. Ez a tényező befolyásolja a kisebbségi nyelv sorsát még a dominánsan magyar többségű településeken is, mint amilyen kutatópontunk, Zenta is, tudniillik a határ közelsége az anyaországgal intenzív kapcsolatot eredményez – rokonok, kitelepült barátok, a magyar rádió és televízió követése, a közös kultúra –, s mindezek az elemek elengedhetetlenül szükségesek anyanyelvünk megtartásában.

II. Elméleti háttér

II.1. A vegyes házasság fogalma

Göncz Lajos szerint a vegyes házasságoknak nagy hagyománya van a Vajdaságban. (GÖNCZ; 1999) Százalékarányuk a XX. század ötvenes éveitől növekvő tendenciát mutat. „Az 1981. évi népszámlálás alkalmával pl. Jugoszláviában 31155 magyar élt vegyes házasságban, és a vegyes házasságban élők között a magyar nők százalékaránya a legmagasabb.” (GÖNCZ 1999; 72) Hazánkban, és tartományunkban sokféle nemzet él. Ilyen helyzetben szinte elkerülhetetlen a vegyes házasságok létrejötte. Megakadályozni lehetetlen olyan társadalmi jelenséget, amely a múltban is, a jelenben is mindennapos jelenséggé nőtte ki magát, és feltehetően a jövőben is meghatározza majd a családok szerkezetét, nyelvhasználatát. Az etnikailag vegyes házasságokat, amelyek soknemzetiségű országokban (pl. a volt Jugoszlávia, és annak utódállama, a mai Szerbia) jönnek létre a legtermészetesebb társadalmi jelenségeként és kikerülhetetlen társadalmi tényként definiálja Mirnics Károly. (MIRNICS; 1996)

A világ különböző országaiból származó adatokból, a Mougeon–Beniak szerzőpáros munkájára hivatkozva, Bartha Csilla azt a következtetést vonta le, hogy „a vegyes házasságokban élő családokban általában a legmagasabb presztízssű nyelvnek van legnagyobb esélye a túlélésre, ami a leginkább az ilyen családokban született gyermekek nyelvtudásában, egy- vagy kétnyelvűségében, illetőleg nyelvhasználati szokásaiban mérhető.” (BARTHA 1999; 140-141) Ugyanekkor felhívja a figyelmet egy másik fontos változóra is, nevezetesen arra, hogy melyik szülő képviseli a többségi vagy presztízsnyelvet.

A vegyes házasság egyben azt is jelenti, hogy a házaspár elfogadják a másik fél népszokásait, vallási ünnepeit, az ebből adódó különbségeket, olykor ismeretlen dolgokat, amelyeket gyermek- és ifjúkorukban nem tapasztaltak. Életük folyamán azonosulnak a másik nemzet kultúrájával, életfelfogásával, életvitelével. Már házasságkötésükkor közös elhatározásra kell jutniuk abban a kérdésben, melyikük vallása szerint kötnek házasságot, hogy majd ugyanebben a hitben kereszteljék meg és neveljék gyermekeiket. Egyik következő próbatétel a vegyes házasságban élő családokban a gyermekek iskoláztatási nyelvének a megválasztása. Legtöbbször ennél a pontnál merül fel a kétnyelvű családokban első alkalommal a nyelvek irányában megfogalmazott presztízskérdés is. Hogy a családban beszélt két nyelv közül melyiket fogják megtartani, továbbéltetni, az nagyban függ egyrészt attól, hogy a két család közül melyik a dominánsabb, másrészt, hogy milyen környezeti elvárásokkal és hatásokkal szembesülnek az idők folyamán.

II.2. A kétnyelvűség fogalma és fajtái

A világnak számos olyan pontja van, ahol bizonyos emberek, vagy emberek csoportjai két vagy annál több nyelvet beszélnek, mert mindennapi életük ezt kívánja meg tőlük. Ezeken a

területeken ez a nyelvi jelenség általánosan elfogadott norma, nem találnak benne semmi különöset. Más országokban a két- vagy többnyelvű egyének „szokatlanak” (WARDHAUGH 1995; 85) tűnhetnek. Ők nagy valószínűséggel bevándorlók vagy vegyes házasságokból származó egyének.

„A kétnyelvűség (vagy billingvizmus) két nyelv kapcsolatának, két nyelv kapcsolata pedig két etnikum, illetőleg azok tagjai kapcsolatának a közvetlen vagy közvetett következménye.” (KISS 1995; 211) Többféle módon kialakulhat, érinthet egész beszélői közösségeket. Kialakulásában számos tényező közrejátszik. Közülük csak egy tényező, amely nagymértékben kihatott a délvidéki magyarság kétnyelvűségére, a következő: az I. világháborút követő békeszerződések nemcsak a régi Magyarország térképét írták felül, de annak nyelvi térképét is átrajzolták.

Göncz Lajos megállapította, hogy „a vajdasági magyar beszélőközösség egyértelműen kétnyelvű, illetve többnyelvű közösség”. (GÖNCZ 1999; 94) A délvidéki magyarság a fentebb említett történelmi okokból kifolyólag kisebbségben, diaszpórában él egy másik, konkrétan a szerb nyelvet, mint államnyelvet beszélő nagyobb közösségben.

A billingvizmus kialakulásában számos tényező közrejátszik. A fogalom meghatározására, körülírására több szociolingvisztikával foglalkozó szakember tett kísérletet: Trudgill, Bloomfield, Grosjean, Kiss, Lanstyák, Bartha, Göncz, Borbély, stb. Mindez azt bizonyítja, hogy a XX. század utolsó évtizedeiben igen nagy volt az érdeklődés a kétnyelvűség kutatása iránt, és ez a tendencia tart a mai napig is. Több kritérium alapján vizsgálható, ill. közelíthető meg a kétnyelvűség: 1. a nyelv elsajátításának ideje, 2. a kompetencia, azaz a felkészültség (a nyelvismeret szintje), 3. a funkció (a nyelvek használatának gyakorisága) és 4. az attitűd (a nyelvvel való azonosulás mértéke) szerint. (vö. KOVÁCS RÁCZ 2011; 15) Ezek alapján a mércék alapján kétnyelvűnek számít az az egyén, aki születésétől fogva, természetes körülmények között (család) párhuzamosan két nyelvet kezdett tanulni; ezt a két nyelvet anyanyelvi szinten ismeri; felváltva tudja őket használni különböző kommunikációs szituációkban; és ezeknek az ismérveknek tudatában kétnyelvűnek vallja magát.

A billingvizmus típusai a következők:

1. a nyelvelsajátítás ideje szerint:
 - gyermekkori (e típus kutatásunk tárgya)
 - serdülőkori
 - felnőttkori
1. kompetencia szerint:
 - szimmetrikus
 - aszimmetrikus
1. a nyelvelsajátítás módja szerint:
 - természetes
 - önkéntes
 - elrendelt
1. és végül az agyi elrendeződés szerint:
 - koordinált
 - összetett

A kétnyelvű családban nevelkedő gyermekek nyelvi, kulturális és érzelmi szempontból különös helyzetben vannak. Az eltérő anyanyelvi háttérrel rendelkező szülőktől motivációt kapnak mindkét nyelv egyenrangú elsajátítására, használatára. „... a kétnyelvűség kialakításának és fenntartásának sikere főként a szülői nyelvi magatartás következetességétől, a családi színtérré korlátozódó nyelvhasználat mikéntjétől, a gyermeknek a kétnyelvűség megőrzése iránt tanúsított motiváltságától, valamint az adott nyelvpárra irányuló külső, társadalmi megítéléstől függ.” (BARTHA 1999; 165)

II.3. A kódváltás fogalma

Ronald Wardhaugh így írja le a kód fogalmát: „Az a konkrét dialektus vagy nyelv, amelyet valaki egy adott alkalommal használatra kiválaszt, kód, olyan rendszer, amelyet két vagy több fél közötti kommunikációra használnak.” (WARDHAUGH 1995; 89) Idézett szerzőnk a továbbiakban rámutat arra a tényre, hogy a legtöbb beszélő az általa beszélt nyelvnek több változatát is ismeri. Ennek következtében rákényszerülnek egy sajátos kód kiválasztására. Ezen felül döntést hozhatnak abban a kérdésben, hogy átválnak egy másik kódra, esetleg keverik azokat kódokat, amelyek birtokukban vannak.

Ami a kódváltást illeti Wardhaugh Galra (GAL 1988; 247) hivatkozva a következőket írja kötetében: „a kódváltás társalgási stratégia, amelyet a csoporthatárok kijelölésére, áthágására vagy lerombolására használnak; ...” (WARDHAUGH 1995; 89) A kódváltás tehát két nyelvnek vagy nyelvváltozatnak a váltakozó használata egy megnyilatkozáson, diskurzuson belül vagy egyazon beszédaktusban. Ilyen beszédhelyzetben a beszédpartnerek már megkezdtek egy bizonyos nyelven a kommunikációt, de egy adott ponton átválnak egy másik nyelvre.

A kódváltás teljesen tudattalan módon is végbemehet, ti. sok olyan nyelvi szituáció van, amikor a beszélők nincsenek tudatában annak, hogy kódot váltottak. Ennek következtében a beszélgetés végén nem tudják megnevezni, hogy melyik kódot, melyik beszéd témánál használták.

III. A kérdőívek adatainak elemzése

A kérdőív első része az alanyok személyi adataira vonatkozó kérdéseket tartalmazza.

1. A dolgozatban, ahogy már említettük is, a női és a férfi adatközlők száma egyenlő arányú volt. Összesen tizenhat személy (a továbbiakban lányok és fiúk) töltötte ki a kérdőívet. A nemek aránya összesítve a következőképpen alakult: a teljes adatközlők 50%-át képezték a lányok, és ugyanígy 50%-át a fiúk.

Ugyanebben az arányban, 50–50%-ban szerepelnek az általános iskolás (nyolc diák) és a középiskolás (nyolc diák) alanyok.

2. Kíváncsiak voltunk a családok nemzeti összetételére is. A nyolc általános iskolás diák családjában a megoszlás a következő: hét családban az édesapa a szerb anyanyelvű, és csak egy családban szerb anyanyelvű az édesanya. A középiskolás diákok családjában a nyolc alany közül ötnek az édesapja szerb, míg három tanulónak az édesanyja a szerb anyanyelvű. A tizenhat családban tehát többségben vannak a szerb ajkú apák (12 személy), míg kevesebben vannak a szerb ajkú anyák (4 személy).

3. Ami a szülők iskolai végzettségét illeti az általános iskolás lányok és fiúk csoportjában az édesanyák közül hárman végeztek középiskolát, ketten főiskolát, egy egyetemet, és ketten nem adtak választ a feltett kérdésre. Ugyanebben a korcsoportban az édesapák közül hárman rendelkeznek középiskolai végzettséggel, egy apa főiskolai végzettséggel, egy egyetemi végzettséggel, és három diáktól nem kaptunk választ az adott kérdésre.

A középiskolások szülei körében az édesanyák közül általános iskolát egy személy, középiskolát öt, főiskolát egy, és egyetemet szintén egy személy végzett. Az édesapák közül szintén egy személy járta ki az általános iskolát, heten pedig középiskolát végeztek. Egy apuka sem rendelkezik egyetemi végzettséggel.

Amennyiben összehasonlítjuk az általános iskolás és középiskolás diákok szüleinek iskolai végzettségét, megállapíthatjuk, hogy a legtöbb szülő (18-an a 32-ből) középiskolai végzettséggel rendelkezik.

4. A következő kérdés a vallási hovatartozásra vonatkozott. Az általános iskolások közül hárman vallják magukat római katolikusnak, ketten szláv ortodoxnak, ketten pedig nem tartoznak egyik vallási felekezethez sem. Egy diák nem adott választ. A középiskolás diákok közül négyen vallják magukat római katolikusnak, ketten szláv ortodoxnak, és ketten vélekedtek úgy, hogy nem tartoznak egyik vallási közösséghez sem.

5. A „Milyen nemzetiségűnek vallod magad?” kérdésre az általános iskolás lányok közül hárman vallották magukat magyar, egy lány pedig szerb nemzetiségűnek. Ugyanebben a korcsoportban a fiúk közül is hárman vallották magukat magyarnak, egy diák pedig szerb nemzetiségűnek. A megoszlás tehát az általános iskolás lányok és a fiúk között egyforma ebben a kérdésben. A középiskolások korcsoportjában a lányok közül egy vallja magát szerbnek, három magyarnak. Szintén ebben a korcsoportban a fiúk kategóriájában hárman tekintik magukat szerb nemzetiségűnek, egy tanuló pedig mindkét nemzet tagja közé besorolja magát. Összevetve a két korcsoportot, megállapíthatjuk, hogy az általános iskolások közül többen vallják magukat magyarnak, összesen hatan (3 lány és 3 fiú), mint a középiskolások. Ez utóbbiak közül mindössze hárman vallják magukat magyarnak, ennél többen, négyen szerbnek, egy tanuló pedig mindkét nemzethez tartozónak.

6. Érdekelte bennünket az egyének anyanyelvének kérdése is. Általános iskolás alanyaink többnyire, pontosan hatan a magyar nyelvet jelölték meg anyanyelvüknek, ketten viszont mindkét nyelvet, azaz a magyar és a szerb nyelvet egyaránt az anyanyelvüknek tekintik. Szerb anyanyelvűnek tehát senki sem tüntette fel magát. A nemek arányát figyelembe véve pontosan megegyezik a lányok és a fiúk véleménye, hiszen ugyanannyi lány (3) és ugyanannyi fiú (3) vallja magát magyarnak, és megegyező arányban, egy-egy lány és fiú tekinti magát egyaránt magyar és szerb anyanyelvűnek. Előfordul tehát az olyan eset is, ahogyan azt a kutatások is bizonyítják, amikor a vegyes házasságban felnövő gyerekek két anyanyelve is lesz. Az egyik anyanyelvét az édesanyjától, a másikat az édesapjától kapja. A továbbiakban majd sok tényezőtől függ, hogy melyik nyelv válik nála dominánssá. Ami a középiskolásokat illeti, itt már kissé elmozdulnak az arányok, hiszen ebben a csoportban ketten is jelezték, hogy anyanyelvük a szerb nyelv (mindketten fiúk), mindössze ketten nyilvánították magukat magyarnak (1 lány és 1 fiú), és a csoport fele, azaz négy diák nyilatkozott úgy, hogy mindkét nyelvet, a szerbet is és a magyart is egyformán az anyanyelvüknek tekintik (közülük hárman lányok és egy fiú). Összevetve a korcsoportokat és a nemeket, azt a következtetést vonhatjuk le, hogy az általános iskolások többnyire, azaz hatan magyar anyanyelvűnek vallják magukat (3 lány és 3 fiú), a középiskolások között viszont már csak két olyan egyént találtunk, aki magyar anyanyelvűnek vallja magát (1 lány és 1 fiú).

Vizsgált alanyaink, akik szerb–magyar kétnyelvű családban élnek, és akik az édesanyjuktól a magyart, édesapjuktól a szerb nyelvet tanulták meg, ugyanakkor a két nyelvet egyszerre kezdték elsajátítani, mindkét nyelven szinte egyforma képességekkel rendelkeznek, a mindennapi tevékenységeik során mindkettőt egyaránt használják. Az ilyen egyén Bartha megfogalmazása szerint „ideális esetben mind származását, belső azonosulását, nyelvtudását, mind pedig nyelvi funkcióját tekintve lehet két anyanyelvű.” (BARTHA 1999; 153) Amint említettük, a megkérdezettek közül négyen két anyanyelvűnek tekintik saját magukat.

7. Felmérésünkben kitértünk alanyaink iskoláztatási nyelvére is. A nyelv kiválasztása döntő fontosságú az egyének további életében. Az általános iskolás lányok is és fiúk is fele-fele arányban jártak szerb illetve magyar nyelvű óvodába. Az óvoda nyelve a nagyobb gyerekeknél már megoszlik: többségük szerb nyelvű óvodai csoportba járt, összesen öten (1 lány és 4 fiú). Magyar nyelvű óvodába mindössze két lány járt, vegyes csoportba pedig csak egy lány. Az általános iskola nyelve is hasonlóképpen alakul: a most általános iskolába járó lányok 50–50 százalékban szerb valamint magyar nyelvű tagozatokban tanulnak, a fiúk pedig főleg magyar nyelven végzik általános iskolai tanulmányaikat (hárman), csak egy fiú jár szerb nyelvű tagozatra. A középiskolás korosztálynál a szerb nyelven való tanulás felé billent a mérleg nyelve akkor, amikor az általános iskola nyelvét kellett megválasztaniuk, tudniillik a nyolc tanuló közül öten (1 lány és 4 fiú) választották a szerb nyelvű oktatást és csak hárman (lányok) tanultak magyar nyelven.

A középiskolai oktatás nyelvét értelemszerűen csak a már középiskolát végző nyolc tanulónál tudtuk vizsgálni. Ennél a kérdésnél már változásokat fedeztünk fel: az arány megfordult, azaz a hangsúly átkerült a magyar nyelvű oktatásra. Hárman folytatták tanulmányaikat (1 lány és 2 fiú) szerb nyelven, míg öten a magyar nyelvű oktatás mellett döntöttek (3 lány és 2 fiú).

8. A családban beszélt nyelv kérdésének meghatározásakor hat lehetséges válasz közül választhattak a kérdőív kitöltői. A következő eredményeket kaptuk: a „szerb apával szerbül, magyar anyával magyarul” válaszlehetőséget az általános iskolásoknál hárman karikázták be (1 lány és 2 fiú), a középiskolásoknál úgyszintén hárman (2 lány és 1 fiú). A „szerb anyával szerbül, magyar apával magyarul” lehetőség már alulmaradt az előző lehetőséggel szemben, hiszen az általános iskolásoknál csak egy „szavazatot” kapott (1 lány), a középiskolásoknál pedig senki sem jelölte be ezt az opciót. A „mindkét szülővel szerbül” illetve a „mindkét szülővel magyarul” társalgási lehetőség is csak a középiskolás korosztálynál mutatható ki: két tanuló (2 fiú) használja csak a szerb nyelvet a szüleivel való kommunikáció során, és egy lány az, aki kizárólag a magyar nyelvet részesíti előnyben a szüleivel való beszélgetés alkalmával. Ez a jelenség valószínű annak tudható be, hogy ezek a házastársak kevésbé jól beszélnek a másik fél nyelvét, ill. a gyermek megszületésétől kezdve így alakult ki a családon belül a nyelvhasználati szokás. A tizenhat megkérdezett közül mindössze hatan nyilatkoztak úgy, hogy a szülőkkel közös beszéd folyamán mind a szerb, mind a magyar nyelvet egyformán használják. Közülük négyen általános iskolások (2 lány és 2 fiú), valamint két középiskolás (1 lány és 1 fiú).

9. A családnak nemcsak a szülők, de a testvérek is a tagjai. A megkérdezett tizenhat diák közül mindössze kettőnek nincs testvére, így ők nem nyilatkozhattak ebben a kérdésben. A megadott három válaszlehetőség közül a fennmaradt tizennégy diák közül egyenlő arányban, azaz 6–6 tanuló nyilatkozott úgy, hogy testvérével „magyarul” ill. „szerbül is és magyarul is” beszélgetnek. A tanulók korcsoportonkénti felosztása a következőképp alakult: a „magyarul” válaszlehetőségnél négy általános iskolás diák (3 lány és egy fiú) és két középiskolás karikázott (1 lány és 1 fiú). Úgyszintén hat diák családjában beszélnek a testvérek egymással szerbül is és magyarul is. Közülük ketten általános iskolások (1 lány és 1 fiú), négyen pedig középiskolások (3 lány és 1 fiú). Legkevesebben, mindössze két középiskolás tanuló (fiúk) nyilatkozott úgy, hogy szerbül beszélgetnek testvéreikkel.

10. Még mindig a családon belüli kommunikáció nyelvének meghatározása mellett maradva azt kutattuk, hogy adatközlőinkhez „főként” milyen nyelven beszélnek a szülők, a testvérek és a szülők rokonai, azaz a szűkebb környezetük. Az általános iskolás lányok édesanyjai egy kivétellel mind magyar ajkúak. A teszt eredményei azt mutatják, hogy a magyar édesanyák (3 anya) magyarul, a szerb édesanya (1 anya) pedig szerbül, tehát mindenki a saját anyanyelvén szól gyermekéhez. Az általános iskolás fiúk esetében is ugyanez a helyzet: mind a négy fiú anyja magyar ajkú, így ők főként magyarul szólnak a gyermekükhöz, függetlenül attól, hogy férjeik szerbek. A középiskolások anyjai között három szerb ajkú anyát találunk. Két lány jelölte meg édesanyját szerb anyanyelvűnek egy elemzett fentebbi kérdésnél, ennél a pontnál viszont az összes lány (4) azt válaszolta, hogy az édesanyjuk főként magyar nyelven beszél hozzájuk. Ezzel szemben csak egy fiú jelölte meg az anyját szerb anyanyelvűnek, a „főként milyen nyelven beszélnek hozzád” című kérdésnél viszont már két fiú nyilatkozott úgy, hogy édesanyja főként szerb nyelven beszél hozzá. Arra a következtetésre jutottunk, hogy a nyelvileg vegyes családokban a dominancia eltolódik egyik nyelv irányába, így gyakran a magyar ajkú anyák is szerbül beszélnek gyermekeikhez, vagy pedig fordítva, a szerb ajkú anyák magyarul, a férjük nyelvén beszélnek gyermekeikhez.

Ugyanebben a kérdéscsoportban szerepel az a kérdés is, hogy a testvér „főként” milyen nyelven beszél az adatközlőhöz. Ahogyan említettük, az általános iskolás tanulóknál hat családban van testvér. Ők főként magyarul beszélnek adatközlőinkhez (3 lány és 2 fiú), kivétel egy lány, akihez főként szerb nyelven beszél a testvére. Ugyanez a kislány a „milyen nyelven beszélsz a testvéreddel” kérdésre a vaglyagos választ karikázta, azaz a „szerbül is és magyarul is” opciót, ennél a kérdésnél viszont már csak a szerb nyelvet tüntette fel, mint a beszélgetésük nyelvét. A középiskolásoknál 50–50 százalékban oszlik meg a testvérek közötti társalgás nyelve. A lányok és a fiúk fele is a magyar, ill. a lányok és a fiúk fele is a szerb nyelvet jelölte meg a beszélgetés nyelvének.

Érdekes és tanulságos eredményre jutottunk abban a kérdésében, hogy az adatközlők rokonai melyik nyelven kommunikálnak a megkérdezettek tapasztalata szerint. Egyértelműen az

olvasható ki a kérdőívekből, hogy a magyar anyák rokonai kivétel nélkül főként magyarul beszélnek általános iskolás alanyainkhoz, az egyetlen szerb anya rokonai viszont főként szerb nyelven, azaz minden család a saját anyanyelvén. A középiskolásoknál ugyanezt a tényt már nem tudtuk megállapítani. Az ő esetükben változó a helyzet. Az öt magyar édesanya közül csak négynek a rokonsága beszél a gyerekhez főként magyar nyelven, egy magyar édesanya rokonsága főként a szerb férj nyelvén szól a gyerekhez. De ennek a ténynek az ellenkezőjére is van precedens, ugyanis a három szerb anyuka családja közül csak kettőben folyik a beszélgetés főként szerb nyelven. Egy szerb anyuka lánygyermekére úgy nyilatkozott, hogy a szerb rokonság az anyai részről főként magyarul beszél hozzá. Az édesapák rokonsága körében is találtunk hasonló példákat. Mind a lányoknál, mind a fiúknál van egy-egy példa arra a nyelvi szituációra, hogy a családtagok nem a saját anyanyelvükön, hanem a sógorok és sógornők anyanyelvén közelednek a család gyermektagjaihoz. Csak feltételezni tudjuk, hiszen nem ismerjük teljes mértékben ezeket a családokat, hogy ezek az egyének is kétnyelvű környezetben nevelkedtek, esetleg ők maguk is kétnyelvű családban élnek. Ebből kifolyólag nem okoz gondot számukra a másik nyelv használata sem. Feltételezzük, hogy alkalmazkodnak a gyerekekhez is, és azon a nyelven közelednek hozzájuk, amely nyelvet maguk a gyermekek is jobban ismernek, jobban boldogulnak vele. A középiskolások körében egy kivétellel mindegyik édesapa családja főként a maga anyanyelvén kommunikál a gyerekekkel. Egy magyar nemzetiségű édesapa fiúgyermekére jelezte azt, hogy az apja rokonsága főként szerb nyelven társalog vele. Ez nem jelenti természetesen azt, hogy a magyar nyelv teljes mértékben háttérbe szorul, sokkal inkább azt, hogy a dominancia a szerb nyelv felé hajlik, esetenként a magyar nyelv kárára.

11. A megkérdezettek 93,75%-a, azaz 17 diák nyilatkozott úgy, hogy van olyan barátja, aki hozzá hasonlóan vegyes házasságban nevelkedik. Ennél a tény megállapításnál sokkal jobban érdekelt bennünket az a kérdés, hogy ezekkel a barátokkal melyik nyelven beszélgetnek. Azt próbáltuk körüljárni, vajon a szerb vagy a magyar nyelv élvez előnyt ezekben a nyelvi helyzetekben. Az általános iskolások 50%-ától (2 lány és 2 fiú) a „szerbül és magyarul egyformán beszélünk” választ kaptuk. A vegyes házasságból származó barátokkal való kommunikáció nyelveként a magyart jelölték meg ketten (lányok), a szerbet pedig csak egy tanuló (fiú). Egy diák jelezte, hogy nincs a környezetében olyan társ, aki vegyes házasságból született volna. Megállapíthatjuk, hogy a magyar és a szerb nyelv használatának az aránya majdnem egyforma, egy kissé hajlik csak el a magyar nyelv irányába. Ez abból adódik, hogy ezek a gyerekek szinte azonos szinten beszélik mindkét nyelvet, így nem okoz gondot számukra ezek használata. A középiskolások is többnyire (3 lány és 4 fiú), pontosan 87,5%-uk, a „szerbül és magyarul egyformán” beszélünk lehetőséget választották. Mindössze egy diák (lány) élt a „szerbül” beszélek a vegyes házasságból származó barátommal válaszlehetőséggel. Ezek a tényezők természetesen attól is függenek, hogy a barátok családjában melyik nyelv a domináns a kettő közül, illetve, hogy ezek a barátok szerb vagy magyar tagozatra járnak, hiszen az iskola nyelve nagyban meghatározza a nyelvtudás szintjét.

12. A következő kérdés arra vonatkozott, hogy iskolai szakkörök, színjátszó csoportok, sportklubok, iskolán kívüli különórák, amelyeknek tagjaik alanyaink is, azokban melyik nyelv a domináns nyelv, azaz ezek a közösségek milyen nyelveknek vallják magukat, még ha ez nem is tudatos a számukra. Az általános iskolások 50%-a vegyes csoportoknak a tagja (2 lány és 2 fiú), amelyekben előfeltétel mindkét nyelv tudása. 25%-uk (1 lány és 1 fiú) egyaránt tagja a külön szerb és a külön magyar nyelvű csoportoknak. Mindössze 25%-uk (szintén 1 lány és 1 fiú) nyilatkozott úgy, hogy csak magyar nyelvű csoportok tagjai. A középiskolás gyerekeknél is átlagosan 50%-ot mutat a vegyes csoportokba való tartozás ténye (2 lány és 2 fiú). Csak magyar nyelvű csoportba 2 diák tartozik (1 lány és 1 fiú), a csak szerb nyelvű közösségnek 1 diák (fiú) a tagja, szerb és magyar közösségeket pedig 1 tanuló (lány) látogat rendszeresen.

13. Megkérdeztük, milyen nyelvű gyermek- vagy ifjúsági lapot olvasnak a fiatalok. Az általános iskolások 62,50%-a (2 lány és 3 fiú) szerb és magyar nyelvű lapot egyformán olvas. Csak szerb nyelvűt 25%-uk (1 lány és 1 fiú), csak magyar nyelvűt pedig 12,50%-uk (1 lány)

olvas. A középiskolásoknál 62,50%-ot mutat (3 lány és 2 fiú) a mindkét nyelvű újság olvasása. A csak szerb nyelvű lapot olvasók százalékaránya 37,50. Ezekből a számadatokból kiolvasható, hogy többnyire nem hanyagolják el a magyar nyelvű sajtótermékeket a vegyes identitással élő gyerekek, viszont az is kimutatható, hogy a középiskolásoknál már befolyásoló tényező az oktatás nyelve (közülük hárman szerb nyelvű tagozatra járnak), és ebből kifolyólag a baráti társaság nyelve, amely természetesen hat az írott sajtó nyelvének megválasztására is.

14. Érdekel bennünket a diákok filmnézési szokása is, de leginkább az, hogy melyik nyelven teszik ezt. Az általános iskolás lányok és fiúk is 50–50%-ban választották azt, hogy „csak magyar nyelvű” (2 lány és 2 fiú) filmet néznek otthon a televízióban, illetve „mindkét nyelvűt egyforma arányban” (2 lány és 2 fiú). Kizárólag magyar nyelvű filmet a középiskolás korcsoportban csak ketten néznek (1 lány és 1 fiú), kizárólag szerb nyelvűt pedig csak egy tanuló (1 fiú), viszont öten (3 lány és 2 fiú) mindkét nyelven néznek filmeket. A 18 megkérdezett közül összesen kilencen választották azt, hogy mindkét nyelven egyforma arányban néznek filmeket, azaz alanyaink 50%-a.

15. Nemcsak az otthoni, de a moziban történő filmnézés nyelve is érdekelt bennünket. A moziban való filmnézéssel kapcsolatban két tanulóól nem kaptunk választ (1 általános iskolás és 1 középiskolás). Egyikük meg is indokolta a válaszadás lehetőségének kikerülését azzal, hogy lakhelyén, Zentán már évek óta nem működik mozi, így nincs módjában mozit látogatni. A fennmaradt 14 alany közül heten, tehát a válaszadók 50%-a választotta azt, hogy mindkét nyelvű filmet egyaránt megnéz a moziban (4 általános iskolás (1 lány és 3 fiú) és 3 középiskolás (1 lány és 2 fiú)). A diákok másik fele, azaz a fennmaradt 50% (7 diák) között vegyesen oszlottak meg a válaszok: a csak magyar nyelvű filmekből négy diák válogat a moziban, két általános iskolás (1 lány és 1 fiú) és két középiskolás (szintén 1 lány és 1 fiú). Csak szerb nyelven pedig három tanuló néz szívesen filmet a moziban (1 általános iskolás lány, és 2 középiskolás (1 lány és 1 fiú)). Az adatokból kitűnik, hogy az adatközlők többsége mindkét nyelven néz filmet, viszont kisebbségben vannak azok, akik csak a magyar nyelvű filmeket néznék (ők csak négyen vannak). Ezek az adatok is azt igazolják, hogy a kétnyelvű gyerekek könnyen alkalmazkodnak nyelvi környezetükhöz.

16. A televíziózási szokásainkkal szoros összefüggésben állnak rádióhallgatási szokásaink is. Szintén a műsorok nyelvezetére voltunk kíváncsiak. Vajon a szerb, vagy a magyar adók műsorait hallgatják legszívesebben, esetleg mindkettőt? Fiatalabb alanyaink közül hatan (3 lány és 3 fiú), tehát a korcsoport 75%-a a mindkét nyelvű műsorok mellett voksolt, ketten pedig (1 lány és 1 fiú) csak magyar nyelvű műsorokat hallgatnak a rádióban. Hasonlóképpen erős az arány a középiskolásoknál is a mindkét nyelvű műsor javára. A nyolc diák közül heten (4 lány és 3 fiú) vélekedtek úgy, hogy szerb és magyar nyelvű rádióállomásokot egyaránt hallgatnak. Egy fiú jelezte, hogy ő csak szerb nyelvű adókat hallgat. A tévé- és mozifilm nyelvének megválasztásához kapcsolódó válaszokhoz hasonlóan ez utóbbi adatok is arra mutatnak rá, hogy a vegyes házasságban született és élő gyerekek többsége, azaz a megkérdezettek 81,25%-a mind magyar, mind szerb nyelven egyaránt hallgatja a rádiók műsorait.

17. A következő kérdés a zenehallgatási szokásokra vonatkozott. Megkérdeztük, hogy legtöbbször milyen nyelvű zeneszámokat hallgatnak a fiatalok. A kisebektől heten adtak használható választ. (Egy kislány az angol nyelvet jelölte meg, mint a legtöbbször hallgatott zeneszámok nyelvét. Mivel ezzel a nyelvvvel nem foglalkoztunk a dolgozaton belül, így választát értékelhetetlennek minősítettük.) Közülük hárman egyik nyelven sem hallgatnak túl gyakran zeneszámokat. (Még nem a korosztálynak megfelelő szórakozási lehetőség – valószínűsítjük). A megmaradt négy válasz a következőképpen oszlik meg: egy tanuló (lány) az, aki a „legtöbbször szerb nyelven” hallgatja a zenét, többségben viszont „mindkét nyelven ugyanolyan gyakran” (1 lány és 2 fiú). A „legtöbbször magyar nyelvűeket” válaszlehetőség nem kapott egyetlen egy szavazatot sem ennél a korosztálynál, sőt a középiskolás korosztálynál sem. Az idősebbek is leginkább mindkét nyelven hallgatnak zeneszámokat (2 lány és 2 fiú). Ennél kevesebben, hárman vannak (2 lány és 1 fiú) a legtöbbször szerb nyelvű

zeneszámot hallgatók, s mindössze egy fiú válaszolta azt, hogy nem tartozik a zenehallgatás a kedvenc időtöltése közé. Összesítve a két korosztályt, érdemben 11 diáktól kaptunk felhasználható választ: közülük heten azok, akik mindkét nyelven ugyanolyan gyakran hallgatnak muzsikát, tehát a válaszadók 63,55%-a.

18. A világhálón való keresés is a kérdések között szerepelt. Közelebről az a kérdés, hogy ezt a cselekvést melyik nyelven teszik. Mind az általános, mind a középiskolásoknál a „mindkét” nyelven való böngészés kapta a legtöbb szavazatot, összesen tizenegyet. Ők a válaszadók 68,75%-át képezik. A kisebbeknél öten voksoltak emellett a lehetőség mellett (4 lány és 1 fiú), a középiskolásoknál pedig hatan (3 lány és 3 fiú). A hátramaradt hét alany között megoszlanak a válaszlehetőségek. Szerb nyelven egy általános iskolás és egy középiskolás böngészik az interneten, magyar nyelven pedig négyen: három általános iskolás (3 fiú) és egy középiskolás (1 lány). A fentebb említett tizenegy szavazat a mindkét nyelvű böngészésre a világhálón arra a tényre világít rá többszörre, hogy a gyerekek ezen „speciális” csoportja az élet minden területén használja mindkét nyelvet, amely nyelveket már kiskorukban elsajátítottak.

19. A válaszok között a magyar és a szerb nyelv mellett az angol nyelv jelent meg harmadik nyelvként annál a kérdésnél, hogy milyen nyelvezettel rendelkezik a gyerekek kézitелефonja. A 16-ból összesen négy diáknak angol nyelvezetű a készüléke. Ennél fogva a gyerekek egynegyed részének a választ nem tudtuk besorolni sem a magyar, sem a szerb nyelv közé, így a maradék 75%-kal foglalkoztunk. Az általános iskolásoknál inkább a magyar nyelv dominál (2 lány és 2 fiú), mindössze egy diáklánynak szerb nyelvű a telefonja, a középiskolásoknál viszont megoszlik a szerb és a magyar nyelvre leadott szavazatok száma: szerb nyelvezetű készülékkel valamivel többen, négyen rendelkeznek (1 lány és 3 fiú), mint magyar nyelvűvel (3 lány).

20. Szintén jelen van az angol mint idegen nyelv a facebook oldalak nyelvezetében: két középiskolás lánynak ilyen a készüléke. A maradék hat diáknak 50–50%-ban magyar (2 lány és 1 fiú) és szerb nyelvű a közösségi oldala (3 fiú). Az általános iskolások közül mindössze hárman rendelkeznek facebook oldallal: kivétel nélkül mindenkinek magyar nyelvű.

21. A nyelvhasználat kutatása a kétnyelvű családban területén kitértünk arra a témakörre is, hogy ezek a kétnyelvű fiatalok vajon milyen nyelvű könyveket kölcsönöznek a városi könyvtárból. Jó hír számunkra, hogy mindannyian könyvtárlátogatók, hiszen mindenkitől értékelhető választ kaptunk. Az általános iskolások fele (1 lány és 3 fiú) „csak magyar nyelvű könyvet kölcsönöz” a könyvtárból. A „csak szerb nyelvű” könyvet (2 lány) és a „vegyesen szerb és magyar nyelvű” (1 lány és 1 fiú) könyvet kölcsönzők aránya megegyező: 2–2 egyén. A középiskolások megegyező arányban olvasnak „csak szerb nyelvű” (1 lány és 3 fiú) és „csak magyar nyelvű” (2 lány és 1 fiú) könyveket. „Vegyesen szerb és magyar nyelvű könyveket” a középiskolás diákok mindössze ketten (1 lány és 1 fiú) kölcsönöznek. Összesítve a kapott eredményeket a tizenhat alany közül legtöbben, pontosan heten, azaz a válaszadók 43,75% csak magyar nyelvű könyvet kölcsönöznek a könyvtárból, ennél kevesebben, 31,25%-uk csak szerb nyelvű könyvet (5 diák), és a legkevesebben (4 diák), 25%-uk vegyesen szerb és magyar könyvet is kölcsönöz.

22. Érdekes adat számunkra, hogy míg a városi könyvtárból főként magyar nyelvű könyvet kölcsönöznek kérdőívünk alanyai, addig a saját otthoni kiskönyvtáraikban nemcsak magyar, de szerb könyveket is tartanak. Az adatközlők 81,25%-ának (13 tanuló) vegyesen szerb és magyar könyvek egyaránt vannak. 12,50%-uknak (2 diák) főként magyar nyelvű, 6,25%-uknak (1 diák) pedig többnyire szerb nyelvű könyve van az otthoni könyvtárában.

23. A következő kérdés a színházi előadások nyelvére vonatkozott. Az általános iskolások 50 %-a magyar nyelvű darabokat néz a színházban, 12,50%-uk szerb nyelvűeket, 37,50%-uk pedig mindkét nyelvűt egyformán. A középiskolások 75%-a mindkét nyelven szívesen néz színházi előadást, 12,5%-uk szerb és szintén 12,5%-uk magyar nyelvű darabokat látogat. Összességében a legtöbben, kilencen azok vannak, akik vegyesen szerb és magyar nyelvű előadásokat is megtekintenek. Csak magyar nyelvű előadásokat a megkérdezettek közül öten

látogatnak, és legkevesebben, ketten képezik azok táborát, akik csak szerb nyelvű előadásokat néznek meg.

24. Tovább boncolgatva a kultúra kérdéskörét, afelől is tudakozódtunk, járnak-e néptáncsoportba a gyerekek. Mindössze négy gyermek jár valamilyen néptáncra. (Tizenkét tanulótól nemleges választ kaptunk.) Közülük hárman általános iskolások. A szerb néptánc hagyományait egy felsős diák (lány) ápolja, míg a magyar néphagyományt ketten (1 lány és 1 fiú). A középiskolások közül mindössze egy tanuló (lány) tagja a helybeli szerb hagyományápoló csoportnak. 50–50%-os tehát a megoszlás a szerb és a magyar csoportokhoz való tartozás arányában. Mivel a kultúra egyik speciális területét érintettük, így a vegyes házasságban született gyermekek között senki sem nyilatkozott úgy, hogy mindkét nemzet hagyományait ápolná. Vagy az egyik féle táncot műveli, vagy a másikat, de mindkettő együttesen senkinél sem dominál, ellentétben például a könyvek olvasásával/kölcsönzésével, a zeneszámok hallgatásával, ahol mindkét nyelv egyidejűleg jelen van.

25. Fontosnak tartottuk vizsgálat alá venni a „Magadban melyik nyelven gondolkodsz?” témakörét. Fiatalabb alanyaink 50%-a magyar nyelven gondolkodik (2 lány és 2 fiú), vagy merül el gondolataiban, 25%-uk (2 lány) ugyanezt teszi szerb nyelven, ill. szintén 25%-uk (2 fiú) mindkét nyelven egyformán tud/szokott gondolkodni saját magában. Idősebb alanyaink 62,50%-a mindkét nyelven egyformán gondolkodik (3 lány és 2 fiú): 25%-uk szerb nyelven teszi ezt (2 fiú), és mindössze 12,50%-uk (1 lány) gondolkodik magában magyar nyelven. Amennyiben összevetjük a két korcsoport eredményeit, megállapíthatjuk, hogy az össz alany közül a legnagyobb arányban, 43,75%-ban a mindkét nyelven gondolkodók szerepelnek (7 diák). Ennél valamennyivel kevesebben, 31,25%-ban a magyar nyelven gondolkodók vannak és végül 25 %-ban a szerb nyelven gondolkodók.

26. Megkérdeztük a kérdőívet kitöltő alanyainktól azt is, hogy amikor imádkoznak, esetleg káromkodnak, akkor azt melyik nyelven teszik a kettő közül. Esetleg mindkét nyelven egyaránt szoktak fohászolni vagy durva szavakat használni? Nézzük az eredményeket. Következzenek először az imádkozással kapcsolatos észrevételek.

Mind a nyolc felsős diák válaszolt a feltett kérdésre. Közülük hatan, azaz a megkérdezettek 75%-a magyar nyelven imádkozik, ketten, tehát 25%-uk mindkét nyelven teszi ugyanezt a műveletet. A csak szerb nyelvű változatot senki sem jelölte be. A középiskolásoknál két alany nem élt a válaszadás lehetőségével. A fennmaradt hat diák közül hárman, azaz a válaszadók 50 %-a mindkét nyelven egyaránt szokott imádkozni, ketten csak szerb nyelven, míg egy diák csak magyar nyelven imádkozik. Összességében magyar nyelven imádkoznak a legtöbben (7 tanuló), valamivel kevesebben (5 tanuló) mindkét nyelven egyaránt, és legkevesebben (mindössze egy tanuló) szerb nyelven.

27. A káromkodás kérdéskörénél úgyszintén két tanulótól nem kaptunk választ. Az imádkozás tételéhez hasonlóan az általános iskolás diákok elmondásuk szerint szerb nyelven káromkodni nem szoktak. Magyar nyelven egy (lány), mindkét nyelven pedig öt tanuló (1 lány és 4 fiú) szitkozódik. Mindkét nyelven egyaránt szintén öt diák káromkodik a középiskolások közül is (2 lány és 3 fiú), és akárcsak a felsősöknél, ebben a korcsoportban is egy diák (1 lány) szitkozódik magyar nyelven, ha erre sor kerül valamilyen beszédhelyzetben, viszont ebben a kategóriában már megjelenik a szerb nyelven való káromkodás is két gyereknél (1 lány és 1 fiú). Összességében a legtöbben, azaz tíz tanuló mindkét nyelven egyaránt káromkodik, két-két tanuló pedig szerb és magyar nyelven egyenlő arányban.

28. A „milyen nyelven számolsz fejben” – amikor gyorsan vagy váratlanul ki kell számolnod valamilyen matematikai műveletet – kérdésre az általános iskolás korosztály 62,50%-a (2 lány és 3 fiú) a magyar nyelvet jelölte meg mint a fejben számolás nyelvét. Közülük ketten (2 lány) szerb nyelven tudnak gyorsabban számolni, míg egy tanuló (fiú) mindkét nyelven egyformán tud hatékonyan számolni. A középiskolásoknál a „mindkét nyelven egyformán gyorsan tudok fejben számolni” válasza leadott „szavazatok” dominálnak: a diákok 50%-a válaszolt így (3 lány és 1 fiú). A szerb nyelven való fejben számolást hárman jelölték be (3 fiú), míg magyar nyelven csak egy tanuló tud jobban/hatékonyabban fejben számolni a szerb

nyelvvél ellentétben. Összevetve a két korcsoportot, megállapítottuk, hogy a válaszok arányosan oszlottak meg a három válaszlehetőség között: a tizenhat diák közül öten, azaz 31,25%-uk szerb nyelven, hatan, azaz 37,50%-uk magyar nyelven és öten, 31,25%-uk mindkét nyelven egyformán tudnak gyorsan fejben számolni.

29. A következő kérdésnél azt kutattuk, hogy alanyaink az általuk ismert és beszélt két nyelv közül melyik nyelven szólítják meg a környezetükben élő állatokat, hiszen nemcsak embertársainkkal, de az állatvilággal is kommunikálunk. A tesztlapokat megtekintve az általános iskolás korosztálynál hamar világossá vált, hogy ezek a gyerekek, bevallásuk alapján, csak szerb nyelven egyáltalán nem beszélnek az állatokhoz. Magyar nyelven és mindkét nyelven egyaránt négyen-négyen (4 lány és 4 fiú) szólítják meg az állatokat, azaz a diákok 50–50%-a. A középiskolások között, ellentétben az általános iskolásokkal, már találtunk olyan alanyokat (1 lány és 1 fiú), akik szerb nyelven beszélnek az állatokkal, viszont magyar nyelven az idősebb tanulók közül csak 1 (lány). A legnagyobb százalékarányban a mindkét nyelven egyaránt kommunikálók vannak: alanyaink 62,50%-a (2 lány és 3 fiú). A két csoportot összevetve hasonlóképpen a legmagasabb arányban a mindkét nyelven kommunikálók vannak jelen, mégpedig a diákok 38,25%-a (9 fő). Valamivel kevesebben, 5 tanuló, azaz 31,25%-uk magyar nyelven beszél kedvenc háziállatához, míg 12,50%-uk, azaz két tanuló viszont csak szerb nyelven teszi ugyanezt.

30. Kérdőívünk alanyainak feltettük azt a kérdést is, hogy melyik nyelven fejezik ki könnyebben az érzelmeiket/gondolataikat. Feltételezésünk szerint az általános iskolások közül egy kislány vagy nem értette meg a feladatot, vagy szándékosan tért el a három megadott válaszlehetőségtől, ti. azt válaszolta külön megjegyzésként, egy saját maga által kialakított negyedik pontban, hogy angol nyelven gondolkodik leginkább. Az angol nyelv nem szerepelt a válaszlehetőségek között, így válaszát nem tudtuk értékelni. Rajta kívül mindenki más felhasználható választ adott.

A megmaradt hét diák közül a legtöbben – négyen (1 lány és 3 fiú) – magyar nyelven fejezik ki könnyebben az érzelmeiket/gondolataikat. Mindkét nyelven egyformán könnyen vagy nehezen, beszédsszituációtól függően, ketten (1 lány és 1 fiú) tudnak gondolatokat, érzelmeiket kifejezni, míg szerb nyelven csak egy tanuló (1 lány) boldogul jobban, szemben a magyar nyelvvel. A középiskolás tanulók esetében egyenlő arányban szerepel a magyar ill. mindkét nyelvnek a használata: mindkét lehetőség 37,50%-ban (3–3 diák) van jelen, míg a szerb nyelv 25,00%-ban (2 diák). Összességében erre a kérdésre leadott válaszok többsége a magyar nyelven történő kommunikációra esik: 7 alany vélte úgy, hogy magyar nyelven tudja a leginkább kifejezni magát, ezután következtek a mindkét nyelven egyaránt kommunikálók (5 tanuló), és legvégül a legkönnyebben szerb nyelven magukat kifejezni tudók (3 diák).

31. A kutatás folyamán nemcsak a szóban történő nyelvhasználat érdekelt bennünket, hanem az a tény is, hogy a kutatás tárgyául szolgáló két nyelv közül melyik nyelven tudnak alanyaink írni és olvasni. Fiatalabb alanyaink, elmondásuk szerint, mindannyian tudnak írni és olvasni mindkét nyelven egyaránt. Meglepő módon idősebb alanyaink már nem tudnak mindannyian mindkét nyelven egyforma szinten írni és olvasni: ketten esnek ebbe a kategóriába. (Egyikük lány, a másikuk fiú.) A középiskolás lány elmondása szerint tud írni és olvasni magyar nyelven, ám szerb nyelven nem tud írni, csak olvasni, holott tudjuk, hogy ez iskolai tananyag a magyar ajkú diákok számára szerb mint környezetnyelv tantárgyból. A diáklány egyébként magyar tagozatú óvodát és általános iskolát végzett, és most is magyar nyelvű középiskolai osztályba jár. Másik adatközlőnk, a szintén középiskolás fiú, egyaránt ír és olvas szerb nyelven. Neki a magyar nyelv írásával vannak problémái, elmondása szerint ugyanis magyarul csak olvasni tud. Ő szerb nyelven végezte az óvodát, az általános iskolát, és jelenleg is szerb nyelven végzi a középiskolát. Ebből kifolyólag a magyar nyelv írására és olvasására kisebb hangsúly tevődik az ő esetében, hiszen tanárai szerb nyelven követelik meg tőle a tananyagot, történjen az írásban vagy szóban.

32. Ez utóbbi témakörhöz kapcsolódik következő két kérdésünk is: Melyik nyelven tudsz gyorsabban írni és olvasni?

Az általános iskolások azonos pontszámot szereztek a szerb és a mindkét nyelven egyformán gyorsan tudok írni kérdéseknél: 3-3 pont, azaz 37,50–37,50%, valamint ketten, tehát a válaszadó felsősök 25,00%-a válaszolt úgy, hogy magyar nyelven tud gyorsabban írni. A középiskolások közül viszont senki sem jelölte be a magyar nyelvet, mint gördülékenyebb írásmódot, viszont a diákoknak több mint fele, azaz 62,50%-uk (5 alany) a szerb nyelven történő gyorsabb írásmód mellett tette le voksát. 37,50%-uk érzi úgy (3 diák), hogy mindkét nyelven egyaránt tud gyorsan/problémamentesen írni. Amennyiben a 16 diákot együtt vizsgáljuk, megállapíthatjuk, a megkérdezettek 50%-a (8 fő) szerb nyelven tud gyorsabban írni, valamivel kevesebben, 37,50%-uk (6 fő) mindkét nyelven egyformán gördülékenyen ír, és legkisebb arányuk, mindössze 12,50%-uk (2 fő) magyar nyelven tud akadályok nélkül írni. Ahogyan említettük, ide kapcsolódik a melyik nyelven olvasok gyorsabban/gördülékenyebben témaköre is. Ebben a kérdéskörben a felsős lányok korcsoportjában megoszlik a válaszadás a szerb és a magyar nyelv között egyenlő, azaz 25–25%-ban, a felsős fiúk viszont mindannyian a mindkét nyelven egyformán gyorsan tudok írni és olvasni választ adták. Ők nem tettek különbséget ebben a kérdésben, vagy legalábbis nem érznek különbséget e tekintetben. A középiskolások fele, azaz 50%-a szerb nyelven tud gyorsabban írni, és mindössze 12,50%-uk (1 fő) nyilatkozott úgy, hogy magyar nyelven tud gyorsabban olvasni. 37,50%-uk (3 fő) véli úgy, hogy mindkét nyelven egyformán gyorsan tud olvasni. Mindezt egybevetve, a megkérdezettek 43,75%-a (7 tanuló) vélekedett úgy, hogy mindkét nyelven egyaránt jól/gyorsan tud olvasni. Ennél kevesebben, az alanyok 37,50%-a (6 tanuló) inkább szerb nyelven tud gyorsabban/jobban olvasni, és végül 18,75%-uk (3 tanuló) vallja, hogy magyar nyelven érvényesül jobban, ha olvasásra kerül a sor.

33. Szerettük volna megtudni azt is, hogy adatközlőink esetében mennyire gyakori jelenség, hogy beszéd közben átváltanak egyik nyelvről a másikra. A felsős diákoknál gyakori jelenség, amikor szerbül beszélnek családtagjaikkal, barátaikkal, olykor beékelnek magyar kifejezéseket a mondandójukba. Hárman vallják ezt magukról, azaz a megkérdezettek 37,50%-a (1 lány és 2 fiú), illetve megegyező arányban vélekednek úgy, hogy nem szokták beszéd közben váltogatni a nyelveket. Persze vannak olyanok is, akik főleg akkor váltanak nyelvet, amikor magyarul beszélnek. Ilyenkor keresik, de nem találják a megfelelő magyar kifejezést, viszont a szerb nyelvi forma "kéznél van", így inkább azt alkalmazzák. Középiskolás alanyainknál másként alakul az egyik nyelvről a másikra való átváltás helyzete: elmondásuk szerint a legtöbben, azaz a válaszadók 50,00%-a (4 tanuló: 2 lány és 2 fiú) nem szokták beszéd közben váltogatni a nyelveket. Tehát, ha például magyar nyelven társalognak valakivel, akkor azon a nyelven folytatják, és azon is fejezik be. Akadnak azonban közöttük is olyanok, akik beszéd közben beékelik a másik, általuk ismert nyelv szavait. Ketten vélekedtek úgy, hogy amikor szerbül beszélnek, akkor magyar kifejezéseket ültetnek be a mondandójukba (2 fiú), és ketten úgy, hogy amikor magyarul beszélnek, akkor szerb szavakat használnak (2 lány). Összességében mégis megállapíthatjuk, hogy a megkérdezettek többsége, azaz 43,75%-a (7 diák) nem szokott beszéd közben nyelvet váltani. A szerbről magyarra, illetve a magyarról szerbre váltók aránya is szinte megegyezik: 5–4 az arányuk a szerbről magyarra váltók javára.

34. Térségünk nyelvhasználatára jellemző a kölcsönszavak, különböző kifejezések átvétele a szerb nyelvből. Nap, mint nap hallunk ilyen kommunikációs megnyilvánulásokat. Gyakori, hogy állandósult szókapcsolatokat, szólásokat, hasonlatokat is átveszünk a szerb nyelvből. Ezek a kifejezések szinte észrevétlenül épülnek be anyanyelvünkbe, s már-már fel sem tűnik, hogy a másik nyelvből kölcsönöztük; attól a nyelvtől, amellyel szoros kapcsolatban élünk, főleg azok a személyek, akik mindkét nyelvet használják, gyakorolják a mindennapok folyamán. Kíváncsiak voltunk arra is, hogy ez a nyelvi jelenség mennyiben befolyásolja adatközlőink beszédét. Megállapítottuk, hogy az általános iskolás gyerekek kivétel nélkül mindannyian használnak szerb szavakat akkor, amikor magyar mondatokat fogalmaznak meg, például kao, crtani film, majica, patika, šecerna tabla, stb. Egyikőjük sem nyilatkozott úgy, hogy fordított esetben használná a másik nyelv szavait, azaz ha szerbül beszél, akkor beékel magyar kifejezéseket. Ez utóbbi nyelvi jelenség teljes mértékben hiányzik a

nyelvhasználatukból. Egy diák kivételével ugyanez a jelenség állapítható meg a középiskolások nyelvhasználatáról is: 87,50%-uk (7 fő) válaszolta azt, hogy általában magyar mondatokon belül használ szerb kifejezéseket, és csak a megkérdezettek 12,50%-a, tehát egy diák jellemezte beszédét úgy, hogy a szerb mondatokon belül használ magyar szavakat. Általános jelenség tehát a zentai vegyes házasságban született gyerekek körében, hogy inkább a magyar nyelvhasználatuk sérül akkor, amikor szerb kölcsönszavakat használnak beszédük folyamán. Sokkal kevésbé jellemző ennek az ellenkezője, vagyis amikor szerb mondatokon belül használnak magyar kifejezéseket.

35. A kérdőívben arra kértük alanyainkat, határozzák meg, meglátásuk szerint milyen szinten beszélnek a szerb illetve a magyar nyelvet. Az általános iskolás alanyaink közül heten (3 lány és 4 fiú) vélik úgy, hogy „anyanyelvi szinten beszélnek“ a magyar nyelvet. Ők a megkérdezettek 87,50%-át képezik. Mindössze egy alany (1 lány) határozott úgy, hogy „nagyon jól“ beszéli a magyar nyelvet. Ő a megkérdezettek 12,50%-át képezi. Ugyanezek a felsős diákok nyilatkoztak, hogy anyanyelvi szinten beszélnek a szerb nyelvet is (5 fő) és 3 diák, hogy „jól“ beszéli a szerb nyelvet.

A középiskolásokra is ugyanez a feladat hárult, azaz megítélni, milyen szinten beszéli az adott két nyelvet: 1. anyanyelvi szinten, 2. nagyon jól, 3. jól, 4. nem valami jól, 5. alig néhány szót, és végül, utolsó kategóriaként 6. a nem beszélem, csak értem a nyelvet. Idősebb alanyaink túlnyomó többsége (6 fő), azaz 75,00%-uk véli azt, hogy anyanyelvi szinten beszéli a magyar nyelvet, valamint 25,00%-uk (2 fő), hogy „nagyon jól“ beszéli a magyart. Ugyanezeknek a diákoknak szintén a túlnyomó többsége (7 fő), azaz 87,50%-a vallja, hogy anyanyelvi szinten beszéli a szerb nyelvet is. Csupán egy diák értékelte szerb nyelvtudását a „nagyon jól“ kategóriával. Elmondhatjuk, hogy a megkérdezettek 81,25%-a, azaz 13 tanuló véli úgy, hogy beszéli a magyar nyelvet anyanyelvi szinten, illetve a megkérdezettek 75,00%-a, azaz 12 tanuló ítélte meg szerb nyelvtudását úgy, hogy azt a nyelvet anyanyelvi szinten beszéli.

36. Afelől az élethelyzet felől is érdeklődtünk, érte-e kellemetlenség alanyainkat amiatt, hogy nem beszélt helyesen az adott nyelvet. A felsős diákok 75,00%-ának a válasza a „nem“ volt (6 tanuló). 25,00%-uk élt már át olyan élethelyzetet, amikor szerb ajkúak kifogásolták, hogy helytelenül használta a szerb nyelvet. A középiskolások 62,50%-a (5 tanuló) szintén nem élt át hasonló kellemetlen élethelyzetet, viszont 37,50%-uk (3 tanuló) igen. Esetükben magyar ajkúak kifogásolták, hogy vétettek a magyar nyelv szabályai ellen. Összességében a diákok 68,75%-ával nem történt kellemetlenség amiatt, mert helytelenül használta valamelyik nyelvet.

37. A következő kérdés arra irányult, hogy a kérdőív kitöltőinek környezetében melyik nyelvnek van nagyobb presztízse, azaz tekintélye, befolyása. A négy válaszlehetőség közül az általános iskolás korosztályban a legtöbb szavazatot a 2. a magyar nyelv és a 3. mindkettő egyformán 3–3 pontot kapott. Két diák véli úgy, hogy lakókörnyezetében a szerb nyelvnek van nagyobb tekintélye a magyar nyelvvel szemben. A középiskolásoknál nagyobb a szavazatok megoszlása: mind a négy válaszlehetőség (1. a szerb nyelv, 2. a magyar nyelv, 3. mindkettő egyformán és a 4. egyik sem) 2–2 szavazatot kapott. Ebben a korcsoportban már megjelent az egyik nyelv sem élvez tekintélyt válaszlehetőség, amely a felsősöknél nem jelentkezett. A 16 diák közül legtöbben, 5–5 tanuló úgy gondolja, környezetében (család, iskola, baráti társaság, stb.) a magyar nyelvnek és mindkét, a szerb és a magyar nyelvnek egyaránt nagy tekintélye van.

38. Feltettünk egy igazán személyes kérdést is, mégpedig azt, melyik nyelven beszélnek szívesebben alanyaink. Felsőseink 50,00%-a (2 lány és 2 fiú) nem tudott elköteleződni egyik nyelv mellett sem, így ők a „mindkét nyelven egyformán“ szívesen beszélnek lehetőséget karikázták. Hárman, 37,50%-uk (2 lány és 1 fiú) inkább magyarul beszél szívesebben, egy diák (1 fiú), azaz 12,50%-uk pedig inkább szerbül. A középiskolás korcsoportnak, a felsősökhöz hasonlóan, szintén 50,00%-a a „mindkét nyelven egyformán“ szívesen beszél lehetőséget választotta, tehát nem érznek semmilyen érzelmi különbséget a két nyelv használata közben. Ketten, azaz 25,00%-uk érzi azt, hogy szívesebben beszélnek szerbül, és

úgyszintén ketten, szintén 25,00%-a azt, hogy magyarul. Figyelembe véve mind a tizenhat alany választát, kimutattuk, a diákoknak pontosan fele, azaz 50,00%-a (8 fő) vélekedett úgy, hogy nem érez különbséget akkor, amikor választania kell, vagyis szívesen beszél szerbül is és magyarul is, továbbá öten a magyar nyelv mellett döntöttek (31,25%) és hárman a szerb nyelv mellett (18,75%).

39. A megkérdezettek egy 1-től 5-ös skálán értékelték a magyar nyelvet az alábbi meghatározások szerint: nem szép-szép, haszontalan-hasznos, nehéz-könnyű, nem lehet vele érvényesülni vagy jól lehet vele érvényesülni, nem előnyös vagy előnyös, nem ismerik el más országokban vagy elismerik más országokban. Az 5-ös szám jelentette a táblázatban a legjobb, az 1-es a legrosszabb értéket.

Táblázatban szemléltetjük, az általános iskolások miképp értékelték a magyar nyelvet: a táblázaton belüli számok a diákok számát jelölik.

	1	2	3	4	5	
Nem szép				4	4	Szép
Haszontalan				2	6	Hasznos
Nehéz		1	2	2	3	Könnyű
Nem lehet vele érvényesülni	1	1	3	2	1	Jól lehet vele érvényesülni
Nem előnyös			3	3	2	Előnyös
Nem ismerik el más országokban			4	1	3	Elismerik más országokban

Táblázatban szemléltetjük, a középiskolások miképp értékelték a magyar nyelvet: a táblázaton belüli számok a diákok számát jelölik.

	1	2	3	4	5	
Nem szép		1	2		5	Szép
Haszontalan			1	2	5	Hasznos
Nehéz		1	3	2	2	Könnyű
Nem lehet vele érvényesülni	1		1	2	4	Jól lehet vele érvényesülni
Nem előnyös			2	2	4	Előnyös
Nem ismerik el más országokban	1		3	1	3	Elismerik más országokban

40. Körüljártuk azt a kérdést is, hogy a diákok a két nyelv közül melyiket vélik dallamosabbnak, szerintük mely nyelvnek szebb a hangzása. A kisdíákok közül egy lány nem adott választ, mindenki más mindkét korcsoportban igen. Hatan (2 lány és 4 fiú) vélik úgy a felsősök közül, hogy a magyar nyelvnek szebb a hangzása, és egy diáklány véli azt, hogy a szerb nyelv a dallamosabb nyelv. A középiskolások szerint viszont a szerb nyelv a dallamosabb (3 lány és 3 fiú), és a magyar nyelvnek van kevésbé szép hangzása (1 lány és 1 fiú). Amennyiben összevetjük a két csoport adatait, a következő eredményt kapjuk: nyolcan vélik úgy, hogy a magyar nyelv a dallamosabb nyelv a kettő közül, és heten azt, hogy a szerb nyelvnek van szebb hangzása.

41. Utolsó kérdésünkkel visszakanyarodtunk a személyes kérdésekhez, tudniillik azt kérdeztük, melyik nyelven tervezik továbbtanulásukat a diákok. Ebben a kérdésben több kérdés benne szerepel, még ha ez nem is volt nyilvánvaló az alanyok számára. Válaszaikkal arra a kérdésre is válaszoltak, hogy melyik nyelvről vélik úgy, hogy majd a jövőben jobban tudnak érvényesülni vele, illetve az azon a nyelven elvégzett szakmáikkal, az azon a nyelven megszerzett diplomáikkal, vagy hogy a nyelv ismerete tekintetében majd melyik nyelv alaposabb ismeretével jutnak gyorsabban álláshoz, stb. A felsősök közül egy diák az, aki nem adott választ erre a kérdésre. A fennmaradt hét diák többnyire a szerb nyelven való továbbtanulásban látja boldogulását a jövőben (5 fő), és kisebb hányaduk a magyar nyelvről gondolja ugyanezt (2 fő). A középiskolások körében megoszlik a vélemény a továbbtanulás nyelvéről. A tanulók jelenlegi megítélése szerint négyen szerb és úgyszintén négyen a magyar nyelv mellett döntenének, amennyiben most kellene választaniuk. Ha az összesített eredményeket vizsgáljuk, akkor sem más a helyzet, tudniillik a 15 diák közül kilencen a szerb, és csak hatan voksolnának a magyar nyelvű középiskolai/egyetemi továbbtanulás mellett.

Összegzés

A magyar nyelv megújítója, Kazinczy Ferenc szerint „Nyelvében él a nemzet”. Ezt a találó megfogalmazást egy kisebbségi társadalomban élő egyén hatványozottan érzi és éli meg a mindennapok folyamán. Minden nemzet jövőjét az utódok biztosítják, akik még a XXI. század rohanó világában is tökéletesen tisztában vannak önnön hovatartozásukkal, őrzik és ápolják nemzeti identitásukat, hagyományaikat. Ehhez szorosan hozzátartozik az anyanyelv használata, amely alapján egyetlen beszélő emberi mivoltáról sem lehet értékítéletet mondani. A beszéd, a nyelv és a társadalom szorosan összetartozik, nem választható el egymástól.

A trianoni békeszerződés értelmében a történelmi Magyarország területének 6,5 %-a, többek között Bácska és a volt Temesi Bánság 1,5 millió lakossal – akiknek közel egyharmada magyar volt – a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság részévé vált. Ennek következtében megpecsételődött az anyaország határain kívül rekedt magyarság sorsa. Ez a történelmi esemény a Vajdaságban mélyreható politikai, gazdasági és kulturális változásokat hozott, amelynek részese a vajdasági magyarság is, amely ezzel a számára negatív döntéssel a nemzeti kisebbség állapotába került: az adott ország területén kisebbségben élő népcsoporttá vált. Tagjai többnyire nem a többségi nemzettel (ezen esetben a szerbvel) azonosulnak, hanem egy olyan másik nemzettel, amelynek van saját, külön állama. A vajdasági magyarság ennek hatására élénk kapcsolatot ápol az anyaországgal, azaz Magyarországgal, ami részben a távolság elhanyagolható mivoltának is köszönhető.

A különböző nemzetek együttélésének logikus velejárója azok egymásra gyakorolt hatása. Ez megnyilvánulhat az élet minden területén: a mindennapi kommunikációban, a kultúrában, a szokásokban. Az asszimiláció vagy beolvadás ténye két nemzet egymás mellett élésekor elkerülhetetlen folyamat. Ennek során először általában a nyelvét veszíti el a kisebbségben élő ember.

Az egyén identitásának megőrzését legjobban az a tény befolyásolja, hogy boldogulásához anyanyelvének a használata milyen mértékben szükséges. Ez döntően meghatározza jövőjét, életcélját, ambícióját.

Egy kisebbségi nyelv megőrzése vagy a többségi nyelvvel való felcserélése legjobban a fiatal nemzedék nyelvhasználatában lelhető fel. Döntően ez a jelenség motivált bennünket dolgozatunk kimunkálásában, a kérdőív összeállításában, az alanyok kiválasztásában. Az államnyelv hatása a kisebbségi nyelvre elkerülhetetlen és tagadhatatlan tény. Szól a rádióból és a televízióból, visszaköszön a napilapok hasábjairól, szükségeltetik a hivatalos ügyintézés során. A mindennapi élet elengedhetetlen velejárójaként megtalálható nem csak az emberi kommunikáció minden formájában, hanem természetesen az emberi kapcsolatokban is: a barátok, munkatársak, szomszédok stb. megválasztásában, illetve az azokkal való kommunikáció fenntartásában. Ezeknek a kapcsolatoknak az egyik lehetséges hivatalos

formája a vegyes házasság, amely két különböző nemzethez tartozó egyén házastársi viszonyát feltételezi. Ez a kapcsolatrendszer sejteti a felek kultúrájának, szokásainak és nem utolsósorban anyanyelvének keveredését, a tolerancia maradéktalan jelenlétével, gyakorlásával. A házasság megkötésének okai között általában szerepel egy családi egység létrehozása, a gyermeknemzés, és gyermekek közös nevelése. Ezen a ponton lép be a születendő gyermekek beszélt nyelvi kérdése. Melyik nyelven beszéljenek majd? Csak az apa, vagy csak az anya nyelvén? Esetleg a jövőbeli könnyebb boldogulás reményében mindkét nyelven egyaránt? Számos eldöntendő kérdés merül fel a vegyes házasságokban születő gyerekek esetében.

Ennek értelmében dolgozatunkban arra kerestük a választ, hogy a vegyes házasságban született és nevelkedő gyerekek nyelvhasználata, nyelvválasztása hogyan alakul. Feltételeztük, hogy a fennálló környezetnyelvi hatás nagyban befolyásolja az általunk vizsgált diákok otthoni, iskolai nyelvhasználatát. Részben igazolódott be feltételezésünk. A kérdőívek alapján kiderült, hogy azok a diákok, akik szerb iskolai tagozatra járnak, azoknál inkább a szerb nyelv dominál mind az iskolai, mind a családon belüli nyelvhasználatukat illetően. Mivel a megkérdezettek 62,50%-a (10 személy) magyar nyelvű tagozatra jár, ennél fogva ezeknél a diákoknál inkább a magyar nyelv képez előnyt a nyelvválasztás tekintetében. A kérdőívek adatainak feldolgozásakor az a tény is nyilvánvalóvá vált, hogy az adatközlők hatékonyabbnak látják, ha továbbtanulásuk nyelve a szerb nyelv lesz. Kilenc tanuló érzi úgy, hogy a szerb nyelven történő főiskolai/egyetemi oktatással, illetve az egyetemi évek alatt továbbcsiszolt, továbbfejlesztett szerb nyelvtudással hazánkban, Szerbiában jobban tudnak majd érvényesülni a jövőben. Ez alapján a ténymegállapítás alapján kijelenthetjük, hogy az államnyelv nemcsak a jelenben, de a jövőnkre kivetítve is nagymértékben hat a kisebbségi nyelvre.

A szerb és a magyar nyelv kölcsönös egymásra hatásának szempontját vizsgálva beigazolódott feltevésünk, miszerint az államnyelv (szerb) hat a kisebbségi nyelvre (magyar). Konstatáltuk, hogy a zentai vegyes házasságban nevelkedő gyerekek magyar nyelvhasználatában fordulnak elő leginkább szerb kifejezések. Kevésbé jellemző ennek az ellenkezője, vagyis szerb nyelven történő megnyilatkozásaik alkalmával ritkábban használnak magyar kölcsönszavakat.

A kódváltással mint nyelvi jelenséggel kapcsolatos hipotézisünk beigazolódott, mely szerint a kódváltás előfordul vizsgált alanyainknál a mindennapi beszédben, és amennyiben ez előfordul, az egy szó vagy szószerkezet. A kérdőív eredményei világossá tették számunkra, hogy a felsős diákoknál gyakori jelenség a magyar szavak beékelése a szerb beszédbe. Esetükben valószínűsíthető, hogy a magyar nyelvet beszélnek jobban, és amikor szerb nyelven beszélnek, akkor keresik a megfelelő szerb kifejezést, mivel azonban azt nem találják, így a magyar szókészletükből alkalmazzák a megfelelő, többször használt és jobban ismert magyar szót. A középiskolásoknál is bebizonyosodott a kódváltással kapcsolatos feltevésünk, bár az ő csoportjukban egyrészt kevésbé van jelen, másrészt mindkét nyelv esetében történnek váltások, de csak a szavak szintjén.

Ami a családon belüli nyelvhasználatot illeti, nem tapasztaltunk jelentős elhajlást a szerb nyelv használatának irányába. A tizenhat alany közül hatan vélekedtek úgy, hogy a szülőkkel való közös beszéd alkalmával mind a szerb, mind a magyar nyelvet egyaránt és egyformán használják. A többiek a családon belül kialakított szokástól függően a szerb apával főleg szerb nyelven, a magyar anyával pedig főként magyar nyelven kommunikálnak, azaz a szülők a saját anyanyelvükön szólítják meg gyermekeiket – mutatják a teszt eredményei. Az ettől való eltérések abból adódnak, hogy alkalmazkodnak egymáshoz a családtagok, vagyis az egymás közötti megegyezéstől függ, hogy az adott két nyelv közül melyiket részesítik előnyben. Megállapítottuk, hogy az adatközlők a nyelvválasztás szempontjából alkalmazkodnak az elvárásokhoz, az adott pillanatban felmerülő követelményekhez, és nyelvhasználatuk ezt az attitűdöt tükrözi.

A dolgozatban hipotézisként tüntettük fel következő feltételezésünket: azokban a családokban, ahol az anya a magyar anyanyelvű, ott nagyobb mértékű lehet a váltás a szerb

nyelv irányába. A vizsgált esetek többségében a zentai vegyes házasságokban a nő a magyar, a férfi a szerb ajkú. Ezekben a családszerkezetekben az oktatás, a felsőfokú továbbtanulás nyelve is a szerb nyelvre esik, tehát erőteljesebb az asszimilálódás, hasonulás a többségi nemzethez. A kérdőívek eredményei azt mutatják, hogy nemcsak azokban a családokban történik váltás a szerb nyelv irányába, amelyekben az anya magyar ajkú, hanem azokban a családokban is történik elhajlás, váltás, amelyekben az anya szerb ajkú, azzal, hogy ő a magyar nyelvhez alkalmazkodik. Erre szép példa a középiskolások helyzete, amely azt mutatja, hogy a szerb anyukák főleg magyar nyelven beszélnek a családban. Ilyen értelemben erőteljes nyelvi asszimilálódást nem mutathattunk ki, viszont a fentebb említettek alapján elmondható, hogy a felsőfokú továbbtanulás nyelve nagyobb arányban a többségi nyelvre esik.

A kapott válaszok alapján megállapítható, hogy a kétnyelvű egyéneknél egyaránt fontos mindkét nyelv ismerete: az édesanya és az édesapa anyanyelve is. Kimutatható a tesztekben, hogy a nyelvi dominanciát az iskola nyelve határozza meg; ennek értelmében azoknál a diákoknál, akik szerb tagozatra járnak, főleg a szerb nyelv bír nagyobb fölérendeltséggel, és fordítva, a magyar tagozatos tanulóknál a magyar nyelv hat irányító jelleggel.

Végső konklúzióként megállapíthatjuk, hogy mint mindegyik más magyarlakta délvidéki településen, így Zentán is elengedhetetlenül fontos mindkét nyelv ismerete. Vizsgált bilingvis alanyaink óriási előnyt élveznek e tekintetben, ők ugyanis születésüktől kezdve hallják és tanulják mindkét nyelvet, szinte azonos arányban. Ennek következtében nem lesznek nyelvi problémáik, még ha egyik vagy a másik nyelvet nem is beszélik tökéletesen, azaz a grammatikai szabályoknak megfelelően. Két- illetve többnyelvű közösségben élünk a Vajdaságban. Tapasztalataink azt mutatják, hogy anyanyelvünkön kívül ismernünk kell a többségi nemzet nyelvét is, amennyiben boldogulni szeretnénk a különböző élethelyzetekben.

Felhasznált irodalom

BARLAY Jenő – GÁBRITY MOLNÁR Irén (szerk. 2008): Hazaérsz. Esély és egyenlőség a Vajdaságban. Vajdasági Módszertani Központ, Grafoprodukt, Szabadka.

BARTHA Csilla (1999): A kétnyelvűség alapkérdései. Beszélők és közösségek. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

FÓRIS Ágota (2008): Kutatásról nyelvészeknek. Bevezetés a tudományos kutatás módszertanába. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

GÁBRITYNÉ DR. MOLMÁR Irén – MIRNICS Zsuzsa (szerk. 2003): Kisebbségi létjelenségek. Szórvány- és szociolingvisztikai kutatások. Magyarországi Tudományos Társaság, Szabadka.

GÖNCZ Lajos (1985): A kétnyelvűség pszichológiája. A magyar-szerbhorvát kétnyelvűség lélektani vizsgálata. Forum Könyvkiadó, Újvidék.

GÖNCZ Lajos (1999): A magyar nyelv Jugoszláviában (Vajdaságban). Az Osiris Kiadó (Budapest), a Forum Könyvkiadó (Újvidék) és az MTA Kisebbségkutató Műhely (Budapest) közös kiadása, Budapest-Újvidék.

GÖNCZ Lajos (2004): A vajdasági magyarság kétnyelvűsége. A Magyarországi Tudományos Társaság (Szabadka) és a Magyar Tudományos Akadémia Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet (Budapest) közös kiadása, Szabadka.

KISS Jenő (1995): A kétnyelvűség alapkérdései. Beszélők és közösségek. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

KOVÁCS RÁCZ Eleonóra (2011): Nyelvi attitűdök a vajdasági magyarság körében. Bölcsészettudományi Kar, Újvidék.

LANSTYÁK István – MENYHÁRT József (szerk. 2004): Tanulmányok a kétnyelvűségről II. Kalligram Kiadó, Pozsony.

MIRNICS Károly (1996): Kis-Jugoszlávia hozománya. Írások az asszimilációról és a kisebbségről. Hatodik Síp Alapítvány, Budapest.

WARDHAUGH, Ronald (1995): Szociolingvisztika. Osiris-Századvég, Budapest.

Melléklet

Kérdőív

Ebben a felmérésben a vegyes házasságban (magyar-szerb) élő gyerekek és ifjúkorúak nyelvhasználatát vizsgáljuk. Őszinte válaszaidal nagy segítségünkre lehetsz, ugyanis ez a kitöltött kérdőív szükséges az egyetemi szemináriumi dolgozatunk megírásához a Szociolingvisztikai terepmunka című tantárgyból, ezért köszönjük szépen türelmedet, energiádat, és hogy lehetővé teszed kutatásunkat.

Kérünk, karikázd be vagy írd a vonalra megfelelő válaszod!

Életkorod:

1. 10-14 éves
2. 15-19 éves

Nemed:

1. lány
2. fiú

Melyik szülőd szerb anyanyelvű? Karikázd be a megfelelő választ!

1. édesanyám
2. édesapám

Édesanyám foglalkozása:-----

Édesapám foglalkozása:-----

Milyen vallású vagy?

1. római katolikus
2. szláv ortodox (pravoszláv)
3. egyéb (nevezd meg milyen):-----
4. nem tartozom egyik vallási közösséghez sem

Milyen nemzetiségűnek vallod magad?

1. szerb nemzetiségűnek
2. magyar nemzetiségűnek
3. más nemzetiségűnek (milyennek?):-----

Melyik nyelv a te anyanyelvűd? Karikázd be a megfelelő választ!

1. a szerb nyelv
2. a magyar nyelv
3. mindkét nyelv egyformán az anyanyelvem

Milyen nyelvű óvodába jártál? Karikázd be a megfelelő választ!

1. szerb nyelvű óvodába
2. magyar nyelvű óvodába
3. vegyes csoportba

Milyen nyelven jársz/jártál általános iskolába? Karikázd be a megfelelő választ!

1. szerb nyelvű
2. magyar nyelvű

Milyen nyelven jársz középiskolába? Karikázd be a megfelelő választ!

1. szerb nyelvű
2. magyar nyelvű

Te kivel milyen nyelven beszélsz a családban? Karikázd be a megfelelő választ!

1. szerb apával szerbül, magyar anyával magyarul
2. szerb anyával szerbül, magyar apával magyarul
3. mindkét szülővel szerbül

4. mindkét szülővel magyarul
5. mindkét szülővel szerbül is, magyarul is egyformán
6. egyéb:-----

Milyen nyelven beszélsz a testvéreddel/testvéreiddel? Karikázd be a megfelelő választ!

1. szerbül
2. magyarul
3. szerbül is és magyarul is

Milyen nyelven beszélnek hozzád a következő személyek? Írd a vonalra a megfelelő választ!

1. Édesanyám főként ----- nyelven beszél hozzám.
2. Édesapám főként ----- nyelven beszél hozzám.
3. A testvérem főként ----- nyelven beszél hozzám.
4. Édesanyám rokonai főként ----- nyelven beszélnek hozzám.
5. Édesapám rokonai főként ----- nyelven beszélnek hozzám.

Milyen nyelvű barátaid vannak? Karikázd be a megfelelő választ!

1. csak szerbek
2. többségben szerbek
3. csak magyarok
4. többségben magyarok
5. egyformán szerbek és magyarok

Van-e olyan barátod, aki szintén vegyes házasságú családban nevelkedik? Karikázd be a megfelelő választ!

1. igen
2. nem

Ha van ilyen barátod, akkor vele melyik nyelven beszéltek? Karikázd be a megfelelő választ!

1. szerbül
2. magyarul
3. szerbül és magyarul egyformán

Milyen nyelvű közösségekbe jársz? Például iskolai szakkör, színjátszó csoport, sportklub, iskolán kívüli különórák (angol, német).

1. szerb
2. magyar
3. vegyes csoportokba (szerb és magyar ajkúak egyaránt járnak ugyanabba a csoportba)
4. szerb és magyar közösségeknek egyaránt a tagja vagyok

Milyen nyelvű gyermeklapot/ifjúsági lapot/újságot szoktál olvasni? Karikázd be a megfelelő választ!

1. csak szerb nyelvűt
2. csak magyar nyelvűt
3. mindkét nyelvűt egyformán

Milyen nyelvű filmeket szoktál nézni otthon? Karikázd be a megfelelő választ!

1. csak szerb nyelvűt
2. csak magyar nyelvűt
3. mindkét nyelvűt egyforma arányban

Milyen nyelvű filmeket nézel a moziban?

1. szerb
2. magyar
3. mindkét nyelvűt egyforma arányban

Milyen nyelvű rádiós/televíziós műsorokat szoktál hallgatni/nézni?

1. szerb
2. magyar
3. mindkettő

Legtöbbször milyen nyelvű zeneszámokat hallgatsz?

1. a legtöbbször szerb nyelvűeket
2. a legtöbbször magyar nyelvűeket
3. egyik nyelvűt sem túl gyakran
4. mindkét nyelvűt ugyanolyan gyakran

Milyen nyelven szoktál böngészni az interneten?

1. szerb
2. magyar
3. mindkettő

Milyen a kézi telefonod nyelve?

1. szerb
2. magyar
3. egyéb (Milyen? Írd a vonalra): -----

Ha van, akkor milyen nyelvű a facebook oldalad?

1. szerb
2. magyar
3. egyéb (Milyen? Írd a vonalra):-----

Az iskolai vagy városi könyvtárból milyen nyelvű könyvet szoktál kölcsönözni?

1. csak szerb nyelvű könyvet kölcsönzök
2. csak magyar nyelvű könyvet kölcsönzök
3. vegyesen szerb és magyar nyelvű könyveket kölcsönzök

Az otthoni könyvtárban főként milyen nyelvű könyvek vannak?

1. főleg szerb nyelvű könyvek
2. főleg magyar nyelvű könyvek
3. vegyesen szerb és magyar nyelvű könyvek

Milyen nyelvű színházi előadásokat szoktál megnézni?

1. szerb
2. magyar
3. mindkét nyelvűt egyformán

Ha jársz néptáncra, akkor milyenre?

1. szerb néptáncra
2. magyar néptáncra
3. mindkét csoportba járok
4. nem járok egyikre sem

Magadban melyik nyelven gondolkodsz?

1. szerb
2. magyar
3. mindkét nyelven egyformán

Ha szoktál imádkozni, azt melyik nyelven teszed?

1. szerb
2. magyar
3. mindkét nyelven egyaránt

Amennyiben előfordul, hogy káromkodsz, akkor azt melyik nyelven teszed?

1. szerb
2. magyar
3. mindkét nyelven egyaránt

Milyen nyelven számolsz fejben, amikor gyorsan/váratlanul ki kell számolnod valamit?

1. szerb nyelven
2. magyar nyelven
3. mindkét nyelven egyformán gyorsan tudok fejben számolni

Milyen nyelven szólítod meg az állatokat?

1. szerb
2. magyar
3. mindkét nyelven egyaránt

Melyik nyelven fejezed ki könnyebben az érzelmeidet/gondolataidat?

1. szerb nyelven
 2. magyar nyelven
 3. mindkét nyelven egyformán
- Tudsz-e írni olvasni az alábbi nyelveken?

	írok és olvasok	csak olvasok	nem írok és nem olvasok
magyarul			
szerbül			

Melyik nyelven tudsz gyorsabban írni?

1. szerb nyelven
2. magyar nyelven
3. mindkét nyelven egyformán gyorsan tudok írni

Melyik nyelven tudsz gyorsabban olvasni?

1. szerb nyelven
2. magyar nyelven
3. mindkét nyelven egyformán gyorsan tudok olvasni

Előfordul-e, hogy beszéd közben átváltasz egyik nyelvről a másikra? Karikázd be a megfelelő választ!

1. igen, előfordul, főként amikor szerbül beszélek, olyankor beékelek magyar kifejezéseket a mondandómba
2. igen, előfordul, főként amikor magyarul beszélek, olyankor beékelek szerb kifejezéseket a mondandómba
3. nem szoktam beszéd közben váltogatni a nyelveket

Megtörténik-e, hogy mondatokon belül használod a másik nyelv szavait?

1. igen, általában a szerb mondatokon belül használok magyar szavakat
2. igen, általában a magyar mondatokon belül használok szerb szavakat (pl. kao, crtani film, majica, patika, šecerna tabla, stb.)

Határozd meg, milyen szinten beszéled a szerb és a magyar nyelvet. A megfelelő helyre tegyél X jelet!

	magyar	szerb
anyanyelvi szinten		
nagyon jól		
jól		
nem valami jól		
alig néhány szót		
nem beszélem, csak értem		

Volt-e már olyan élethelyzeted, amikor valaki kifogásolta, hogy nem beszéled helyesen a nyelvet?

1. igen, szerb ajkúak kifogásolták, hogy nem beszélem helyesen a szerb nyelvet
2. igen, magyar ajkúak kifogásolták, hogy nem beszélem helyesen a magyar nyelvet
3. nem, ilyen még nem fordult elő velem

Szerinted a szerb vagy a magyar nyelv rendelkezik nagyobb tekintéllyel (nagyobb befolyással) a környezetemben?

1. a szerb nyelv
2. a magyar nyelv
3. mindkettő egyformán
4. egyik sem

Te melyik nyelven beszélsz szívesebben?

1. szerb nyelven
2. magyar nyelven
3. mindkét nyelven egyformán

Kérlek, értékeld a magyar nyelvet úgy, hogy tegyél X jelet a véleményedet tükröző oszlopba.
Az 5-ös érték a legjobb, az 1-es érték a legrosszabb a skálán.

	1	2	3	4	5	
Nem szép						Szép
Haszontalan						Hasznos
Nehéz						Könnyű
Nem lehet vele érvényesülni						Jól lehet vele érvényesülni
Nem előnyös						Előnyös
Nem ismerik el más országokban						Elismerik más országokban

Szerinted melyik nyelvnek szebb a hangzása? Melyik nyelvet ítéled dallamosabbnak?

1. a szerb nyelvet
2. a magyar nyelvet

Milyen nyelven tervezed továbbtanulásodat?

1. szerb nyelven
2. magyar nyelven

Köszönjük a segítségét!
Burány Hajnalka és Juhász Lassú Kornélia
Az újvidéki Magyar Tanszék mesterképzős hallgatói